

# RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1927.

Andra kammaren.

Nr 39.

Onsdagen den 1 juni.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

## § 1.

Föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny lantmäteritaxa;

nr 73, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör jordbruksärenden; och

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1927—1928 för viss personal inom den civila statsförvaltningen i vad rör nionde huvudtiteln.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

## § 2.

Till avgörande företogs nu jordbruksutskottets utlåtande, nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 215, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar, punkterna 8 och 27.

### Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2, angående försäljning av torplägenheten Stenhagen med visst område från kronoegendomens  $3\frac{7}{8}$  mantal Skenäs kungsgård nr 1 i Östra Husby socken av Östergötlands län.

Ang.  
försäljning av  
torplägenheten  
Stenhagen  
m. m. i Östra  
Husby socken  
av Öster-  
götlands län.

Uti en till riksdagen den 4 mars 1927 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 215, hade Kungl. Maj:t under punkten 8 föreslagit riksdagen medgiva, att torplägenheten Stenhagen finge med i statsrådsprotokollet angivet område från kronoegendomen  $3\frac{7}{8}$  mantal Skenäs kungsgård nr 1 i Östra Husby socken av Östergötlands län försälas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar, med förbehåll om rätt för köpare av lägenheten till utfartsväg över stamfastigheten samt med hembuds rätt för Aug. Hertzman.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av Kungl. Maj:ts berörda framställning inom riksdagen väckta likalydande motioner, nämligen nr 337 i första kammaren av herrar Karl E. Andersson och P.

Andra kammarens protokoll 1927. Nr 39.

Ang.  
försäljning av  
torplägenheten  
Stenhagen  
m. m. i Östra  
Husby socken  
av Öster-  
götlands län.  
(Forts.)

*Albert Bergström* samt nr 454 i andra kammaren av herr *Johansson* i Arkösund m. fl., vari hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förvarande framställning måtte medgiva, att Versholmen med därintill liggande skär och till dessa områden hörande fiskevatten finge från kronoegendomen 37/8 mantal Skenäs kungsgård nr 1 i östra Husby socken av Östergötlands län försälas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter med hembudsrätt för Nils Eriksson.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte medgiva — — — lika med Kungl Maj:t — — — Aug. Hertzman; och

b) att ovanberörda motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Johansson** i Arkösund: Herr talman! Då jag tillsammans med några kamrater väckt en motion i den föreliggande frågan, har jag begärt ordet icke för att hålla något begravningsstal utan för att försöka övertyga kammaren om att starka skäl föreligga för att i denna fråga följa motionärerna.

Som framgår av det föreliggande utskottsutlåtandet, har förre arrendatorn av Skenäs kungsgård, Nils Eriksson, anhållit att få köpa en lägenhet tillhörande nämnda gård, vilken lägenhet Eriksson nu arrenderar. Vidare framgår det av utlåtandet, att Eriksson äger å lägenheten befintliga boningshus, vidare att han odlat och planterat lägenheten, samt att han gjort förbättringar i avseende på lägenheten tillhörande fiskevatten. Motionärerna anse, att det under sådana förhållanden är rimligt, att en person, som med stora uppoffringar iståndsatt en lägenhet, där han kan bereda sig utkomst genom jordbruk och fiske, icke bör förmenas att tillförsäkra sig och sina barn rätten att få behålla densamma, så framt icke starka skäl tala däremot. Ja, vad är det då för starka skäl, som tala mot att han skulle få köpa denna lägenhet? Jordbruksutskottet, som enhälligt avslagit motionerna, har som motivering för detta sitt avslag åberopat de myndigheter, som haft att yttra sig i ärendet, och förmenar, att dessa myndigheter haft goda skäl för sin ståndpunkt. För min del anser jag, att dessa skäl äro ganska svaga.

Eriksson har, jämte det han anhållit att få köpa den lägenhet, som jag nämnde och som benämnes Versholmen, också anhållit att få köpa ett stycke ängsmark, som hör till nämnda egendom. Därom yttrar sig domänintendenten bl. a. på följande sätt. Han säger, att försäljningen av ängsmarken skulle medföra stor skada för egendomen. Jag vill då upplysa om att till egendomen hör 383 hektar mark, därav 103 hektar åker och 23 hektar äng. När det då är fråga om att försälja ungefär ett halvt hektar äng, säger domänintendenten, att egendomen därav skulle lida stor skada. Jag undrar, om någon i denna kammare, som har den minsta aning om jordbruk, skulle vilja instämma med domänintendenten däri, att försäljning av ett halvt hektar ängsmark skulle medföra stor skada för egendomen. Jag kan icke finna, att så kan vara förhållandet. Det borde vara möjligt att å en sådan egendom skörda mellan 250 och 300 lass foder årligen, och jag förmodar, att man å en ängsmark av en storlek, som det här är fråga om, möjligen skulle kunna skörda, låt mig säga, 2 lass hö. Då kan man icke säga, att det skulle medföra någon stor skada för egendomen, om man försäljer en så liten bit ängsmark, som det här är fråga om.

Emellertid har jag i min motion icke tagit upp frågan om denna ängsmark, för att icke detta uttalande av domänintendenten skulle kunna hindra försäljning av själva lägenheten, som är belägen på en holme i sjön. På grund här-

av anser jag därför, att de skäl, som utskottet åberopar i den här saken, helt och hållet förfalla.

Nu förhåller det sig så, att det är flera lägenheter under egendomen, som skola försälas, och en uppskattning har skett såväl av dessa som beträffande den lägenhet, som jag nyss har talat om. Uppskattningsmännen ha också avstyrkt Erikssons ansökan med den motiveringen, att upplåtelse med äganderätt skulle nödvändiggöra en delning genom lantmäteriförrättning med ty åtföljande kostnader och försämring av egendomen. Det låter precis, som om Eriksson skulle ha begärt att få lägenheten för intet. Här är det ju fråga om att Eriksson skall köpa lägenheten och alltså betala densamma. Då jag var hemma under påsken, uppsökte jag distriktslantmätaren Forssell, som har haft lantmäteriförrättningar vid denna egendom, för att efterhöra kostnaderna för en dylik lantmäteriförrättning. Han sade mig, att kostnaderna härför skulle belöpa sig på ungefär 50 kronor. För övrigt är det ju så, att vid avsöndring av en lägenhet från en egendom köparen brukar få vidkännas kostnaderna för den lantmäteriförrättning, som är erforderlig; och under sådana förhållanden anser jag, att detta uttalande av uppskattningsmännen och utskottets åberopande av denna sak till väsentlig del måste förfalla.

Då ifrågavarande lägenhet hör under skogsstaten, har ju även överjägmästaren haft att yttra sig i ifrågavarande ärende. Vi finna av utskottets utlåtande, att överjägmästaren tidigare har tillstyrkt försäljning av lägenheten, men att även han nu gått med på de andra myndigheternas hemställan om avslag. Han säger, att det finnes visserligen ingenting ur skogsvårdssynpunkt att erinra mot försäljningen, men han vill ändå icke vara med om att försälja fiskevattnen som, enligt vad han säger, äro de till gården hörande bästa fiskevatten. Jag känner ju icke till, var det till gården hörande bästa eller sämsta fiskevattnet är beläget, men jag har sett efter på en karta, och jag har därvid funnit, att egendomen Skenäs har en strandrätt på icke mindre än ungefär 10 kilometer. Då det här är fråga om att köpa en holme med därtill hörande fiskevatten, som jag skulle förmoda sträcker sig en 5 å 600 meter längs stranden, kan jag icke förstå, att det skulle vara så förfärligt stor skada för egendomen att avyttra en så liten del av denna vidsträckt strandrätt.

Emellertid har utskottet åberopat sig på dessa myndigheters utsago och, som jag förut sade, enhälligt avstyrkt ansökan om försäljning. Utskottet är icke så fullt tillfredsställt med vad myndigheterna ha yttrat utan försökt att göra soppan litet mera aptitlig för riksdagen. Utskottet säger t. ex. beträffande fiskevattnet icke endast att det är det bästa fiskevattnet, utan det tillägger, att det är egendomens bästa och nära intill huvudgården belägna fiskevatten. Nu vet jag icke, vad utskottet menar med »nära belägna». Det förhåller sig ju i alla fall på det sättet, att den här holmen är belägen ungefär en och en halv kilometer från huvudgården. När riksdagen på sin tid antog ensittarelagen beslöt riksdagen, om jag icke minnes fel, att lägenheter, som voro belägna på mindre avstånd än 200 meter från bebyggd tomt, icke skulle få försälas. Beträffande sådana lägenheter skulle lägenhetsägaren alltså icke ha rätt att få friköpa tomten. Denna lägenhet ligger emellertid på ett avstånd från huvudgården, som är sju gånger längre än det minimiavstånd, som denna ensittarelag föreskriver såsom en av förutsättningarna för friköpningsrättens inträdande. Jag kan alltså icke förstå, att fransäljandet av denna lägenhet skulle utöva någon menlig inverkan på huvudgården. Jag vill också säga, att lägenheten är belägen utmed gränsen till en annan gård. Den ligger med andra ord i ett hörn av egendomen och är icke alls belägen nära huvudgården, som utskottet vill göra gällande.

Vidare tycks utskottet ha fått för sig, att det här skulle bli någonting, som vederbörande skulle kunna förtjäna pengar på i framtiden. Utskottet säger

Ang.  
försäljning av  
torplägenheten  
Stenhagen  
m. m. i Östra  
Husby socken  
av Öster-  
götlands län.  
(Forts.)

Ang.  
försäljning av  
torplägenheten  
Stenhagen  
m. m. i Östra  
Husby socken  
av Öster-  
götlands län.  
(Forts.)

att »med hänsyn till Versholmens gynnsamma läge från fiskesynpunkt håller utskottet ock före, att en stegring av dess värde i framtiden är sannolik, varför ingalunda synes uteslutet, att holmen fransäld med fiskevatten kan bliva föremål för spekulation». Ja, men detta kan man ju göra gällande gent emot t. ex. en var, som till följd av ensittarelagen har möjlighet att köpa lägenheter, å vilka han uppfört byggnader. Den synpunkten kan man ju alltså anlägga såväl på dessa fall som på detta. Såvitt jag vet, har emellertid, åtminstone i andra kammaren, förefunnits stor majoritet för att få till och med en förbättrad ensittarelag, där bestämmelserna om ett minimiavstånd på 200 meter äro slojade och varigenom lägenheter kunna få köpas med mycket mindre restriktioner, än det från början var fråga om. Jag undrar, hur kronans jordstyckningssakkunniga, om de haft att yttra sig i detta ärende, skulle ha gått tillväga. Jag vet icke, om dessa sakkunniga varit i tillfälle att yttra sig, men jag förmodar, att så icke varit fallet, därför att denna lägenhet ju hör under skogsstaten. Det skulle emellertid varit intressant att veta, hur de skulle ha yttrat sig, om de, som sagt, beretts tillfälle därtill.

Jag kan, som jag förut nämnt, icke anse att varken myndigheternas motivering för avslag eller den motivering, som utskottet presterar, är av den beskaffenhet, att det skulle vara något hinder för kammaren att antaga den motion, som är väckt av undertecknad med flera här i kammaren. Jag tycker det vore märkvärdigt, om de ledamöter av kammaren, som varit med om att besluta om ensittarelagen, skulle kunna gå emot en sådan här begäran. Om den här mannen haft sina byggnader belägna på enskild mark, skulle han i kraft av ensittarelagen, så vitt jag förstår åtminstone, haft rättighet att friköpa tomten. Under sådana förhållanden borde kammaren bifalla dessa motioner, så vitt den vill vidbliva det beslut, som den förut har fattat och som innebär, att personer, som byggt hus på annans mark, skola ha rättighet att få köpa tomten, så att deras hus i framtiden icke skola bliva värdelösa, då de av den ena eller andra anledningen icke kunna få bo kvar eller behålla lägenheten.

Jag skall med dessa korta ord, herr talman, be att få yrka bifall till de i denna fråga väckta motionerna.

Herr *Svensson* i Grönvik instämde häruti.

Herr *Johansson* i Uppmälby: Ja, herr talman, jag har deltagit i detta ärendes behandling i utskottet i plenum. Då ärendet emellertid tillhör andra avdelningen inom utskottet, har det förberedande behandlats av denna avdelning, och då jag tillhör första avdelningen, har jag följaktligen icke deltagit i denna förberedande behandling.

Vid ärendets behandling i plenum såg det för mina ögon ut, som om saken vore litet tvivelaktig. Jag vände mig därför till en av mina kamrater, som suttit i andra avdelningen vid ärendets behandling, med förfrågan huruvida avdelningen varit enig om det beslut, som avdelningen kommit till. Jag fick då den upplysningen, att man varit enig om att avstyrka dessa motioner, därför att alla myndigheter, som hade hörts, givit avstyrkande utlåtanden. Jag sade då, att jag icke skulle reservera mig, ty jag ville icke göra det, därför att jag icke haft tillfälle att taga del i ärendets behandling.

Jag måste ge herr *Johansson* i Arkösund rätt däruti, att om denna lägenhet hade legat på enskild jord, ensittarlagen absolut säkert hade kunnat tillämpas. Jag har litet erfarenhet av hur det kan gå till, när myndigheterna yttra sig i hithörande spörsmål. När t. ex. en överjägmästare har sagt sitt ord och en domänintendent sitt och båda hava avstyrkt en gjord framställning, så äro deras yttranden grundläggande för de yttranden, som därpå följa. Då går det på sätt, som det gått här. De yttranden, som i förevarande ärende

avgivits, har herr Johansson i Arkösund redogjort för; jag behöver därför inte gå in på dem.

Ifrågavarande person hade tidigare gjort framställning om att få köpa. Då tillstyrkte överjägmästaren, men det kom ingen försäljning till stånd. Det blev sedermera fråga om att en annan till samma kungsgård hörande lägenhet skulle säljas, nämligen torplägenheten Stenhagen. Beträffande försäljningen av denna lägenhet har utskottet tillstyrkt. Då återkom emellertid vår man med begäran att få köpa den av honom brukade lägenheten. Man har nu sagt, att detta ställe ligger där ute i skärgården, och att det skulle kunna hända, att man skulle kunna sälja tomter där.

Såsom saken nu ligger, tror jag inte, att Eriksson har några utsikter att få köpa denna jord. Det synes mig emellertid, som om hans rätt att få köpa skulle kunna tagas upp till förnyad prövning, och jag tror, att denna skulle kunna ge till resultat, att han får köpa. Nu vet jag inte, om första kamraren redan har fattat beslut. Jag antar dock, att det är omöjligt att genomdriva denna sak i båda kamrarna, ty det gäller ju försäljning. Nu har man ju den trösten, att denne person får sitta kvar. Han behöver ju inte avflytta ifrån lägenheten. Man kan dock förstå, att när han äger husen, dessa kunna få ett större värde för honom, om han får rätt att friköpa marken. Han vill också reparera, men han anser, att så länge han inte äger jorden, det icke kan vara stor idé att göra någonting. Jag har för min personliga del sympatier för denne mans sak. Jag tycker, att om han vid detta tillfälle inte kan få rätt att köpa jorden, så kan han göra en förnyad framställning, vilken då skulle kunna erhålla en något bättre och välvilligare behandling av vederbörande myndigheter än vad nu varit fallet.

I sakens nuvarande läge tror jag inte, att det är stora skäl att göra ett försök till ett omedelbart tillmötesgående av mannens önskan, utan jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

**Herr Uddenberg:** Herr talman! Såsom framgår av handlingarna i ärendet, är det fyra ansökningar om friköp av innehavda lägenheter, som föreligger. Av dessa fyra ansökningar ha samtliga hörda myndigheter, Kungl. Maj:t och jordbruksutskottet föreslagit försäljning av endast en lägenhet, nämligen i fråga om torplägenheten Stenstorp, som är belägen i en utkant av egendomen, och där det icke finns några motiv för att förhindra en försäljning. Däremot hava samtliga myndigheter, när det gällt de tre övriga ansökningarna, enhälligt avstyrkt.

Då jag deltagit i ärendets behandling och tagit ställning till detsamma, har jag för min del gjort den reflexionen, att av dessa tre ansökningshandlingar kan man utgallra en såsom varande av helt annan art än de övriga. En av dessa ansökningar är ingiven av en arkitekt, bosatt i Norrköping, vilken arrenderar ett stycke jord på denna egendom och där uppfört byggnader samt ordnat trädgårdsland. Han har emellertid inte sin utkomst av stället utan på annat håll. Det är enligt min uppfattning berättigat att icke medgiva försäljning av detta område, då det säkerligen har synnerligen vackra byggnadstomter och det finns all anledning befara, att det skulle försäljas i spekulationssyfte. De två återstående ansökningarna äro av sinsemellan likartad natur. De personer, som bebo de lägenheter, som det där är fråga om, hava på desamma sitt fasta hemvist och sin näring, dels jordbruk, dels fiske. Här föreslås nu motionärerna, att den ena av dessa två ansökningar skall beviljas, men motionärerna ha icke tagit någon hänsyn till den andre sökanden. Jag får för min del säga, att det förefaller mig vara en viss rättskränkning, om man beviljade den ena ansökningen rätten att få köpa, men avslöge den andra. Den person, som motionärerna omhulda, har bott på platsen sedan 1921, då han till-

Ang.  
försäljning av  
torplägenheten  
Stenhagen  
m. m. i Östra  
Husby socken  
av Öster-  
götlands län.  
(Forts.)

Ang.  
försäljning av  
torplägenheten  
Stenhagen  
m. m. i Östra  
Husby socken  
av Öster-  
götlands län.  
(Forts.)

trädde arrendet, under det att den andre kan åberopa, att han och hans förfäder bebott den andra fastigheten i 150 år. Jag tycker verkligen det vara oriktigt att tillstyrka försäljning i det förra fallet men inte göra det i det senare. Någon motion om försäljning i senare fallet föreligger emellertid icke.

Jag kan vidare icke förstå, vad denne man skall ha för synnerlig stor fördel av att få förvärva ifrågavarande fastighet. Han har ett så billigt arrende, att om han skulle erlägga årsränta på den avtalade köpeskillingen, så skulle denna bliva lika stor som arrendesumman. Det synes mig därför, att så länge mannen brukar fastigheten på samma sätt, som han nu gör, det icke skall innebära någon fördel för honom att förvärva densamma. Antingen måste han sätta sig i skuld för köpeskillingen, eller också har han de erforderliga pengarna och lägger ned dem i fastigheten, men därför blir icke hans inkomst större. Han skulle således icke ha någon nytta av att äga fastigheten, om han i fortsättningen brukade den på samma sätt, som han nu gör. Men det förefinnes väl något hopp om att det skall bli ett annat värde på fastigheten och att han därför i framtiden, förr eller senare, vid försäljning skall få bra betalt för fastigheten. Här som i andra fall föreligger ett intresse från statens sida att undersöka, vartill lägenheten skall användas, när den kommer i andra händer. Det ligger icke utom det möjligas område, att lägenheten kan få ett ändamål, som icke är önskvärt med hänsyn till dess läge i egendomens omedelbara närhet.

När jag sålunda icke kunnat finna, att denne person, som brukare av fastigheten, har den nytta av att få köpa densamma, att egendomen möjligen kan få obehag av att avhända sig äganderätten, har jag icke kunnat biträda det förslag, motionärerna framställt. Uppskattningsmännen hava hemställt, att lägenheterna måtte upplåtas med besittningsrätt. Mot detta har länsstyrelsen icke haft något att erinra. Överjägmästaren och domänintendenten ha för sin del förordat, att vid förnyad arrendering lägenhetsinnehavaren finge förbliva å lägenheten. Jag tycker, att det är riktigt att gå fram på här föreslagna vägar. Vederbörande får då nyttja fastigheten på ett sätt, som säkerligen är bäst för honom själv och även för det allmänna. Jag kan för min del i alla hänseenden instämma i det uttalande, som gjorts av uppskattningsmännen.

Jag ber på grund av det anförda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Jag sade i mitt föregående yttrande, att mannen skulle kunna försöka göra en förnyad framställning. Efter vad man upplyst mig, har frågan nu fallit i första kammaren. Jag vill då återtaga mitt yrkande om bifall till utskottets förslag, och för att det skall bli möjligt för mannen att vid en förnyad framställning stödja sig på ett andra kammarens beslut, hemställer jag, att kammaren måtte bifalla motionen.

I detta yttrande instämde herr *Olsson* i Ramsta.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Jag ber att få instämma i de ord, som nyss uttalades av herr Johansson i Uppmälby. Det ligger någonting orimligt däri, att då en person äger hus på enskild mark, ensittarlagen skall tillämpas, men när det är fråga om en person, som har uppfört hus på statens mark, domänstyrelsen, jägmästare och alla möjliga ämbetsmän få tillfälle att hindra rätten att få köpa. Nu kan det möjligen förefalla herrarna, att frågan har en mycket liten betydelse, men den kan dock vara av stor vikt, en hjärtesak för den det gäller.

Jag vågar därför, även jag, hemställa om bifall till motionen.

Häruti instämde herr *Björnberg*.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Denna fråga har prövats ganska grundligt såväl på avdelningen som i utskottet i plenum. Man ansåg, att man icke kunde, då man inte närmare kände till förhållandena, gentemot samtliga myndigheters avstyrkande bifalla det i motionen framställda yrkandet. Om man nu skulle gå med på det yrkande, som gjorts om bifall till motionen, tycker jag detta skall vara att handla alltför lättvindigt i frågans nuvarande läge och efter den grundliga prövningen av densamma i utskottet.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Ang.  
försäljning av  
torplägenheten  
Stenhagen  
m. m. i Östra  
Husby socken  
av Öster-  
götländs län.  
(Forts.)

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Då man nu hör, hur det förhåller sig i denna sak, blir man ganska betänksam mot att biträda yrkandet om avslag å motionen.

När ensittarlagen antogs, tänkte man sig, att den skulle tillämpas så, att alla, som hade hus på ofri grund, skulle, vare sig denna tillhörde staten eller enskild, kunna få köpa marken. I förevarande fall vill man inte gå med på försäljning, emedan vissa tjänstemän avstyrkt, och detta i trots av, som jag hörde i ett anförande, det förut hade tillstyrkts, att mannen skulle få köpa denna mark.

Jag får säga, att man blir nästan upprörd över att sådana små bebyggare på ofri grund kunna bli behandlade på detta sätt, att icke staten skall vara villig att släppa till marken, då bebyggaren i alla fall tänker betala den.

När herr Uddenberg förebrår motionärerna, att de icke motionerat även för den andre, får jag säga, att man på grund av denna förmenta underlåtenhet väl icke kan avslå motionärernas förslag. Motionärerna ha tänkt på denne man. Andra få väl taga hand om den andres intressen.

Jag anser för min del, att andra kammaren bör som opinionsyttring taga motionen och därmed visa, att andra kammaren menar, att ensittarlagen skall tillämpas, på sätt som avsetts, och icke så, att statens tjänstemän genom avstyrkande skola påverka riksdagen att avslå en rimlig begäran.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmannen först framställd proposition beträffande mom. a) blev utskottets i detta moment gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Vidare gav herr talmannen i avseende å mom b) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och fattade kammaren beslut i enlighet med sistnämnda proposition.

### Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

### § 3.

Föredrogos vart efter annat:

jordbruksutskottets memorial:

nr 76, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statsinköp av bulvanhemman; och

nr 77, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om förslag till grunder för tillgodogörande av kronans jakträtt;

bevillningsutskottets betänkande, nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den

8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 137, i anledning av väckt motion om återbetalning till Bure aktiebolag av i visst fall erlagda stämpelmedel;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader m. m.;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i grunderna för utlåningen från fonden för torvindustriens befrämjande; och

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framställda förslag rörande avsättning till statsverkets fond av rusedrycksmedel.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial, betänkande och utlåtanden hemställt.

#### § 4.

Vidare föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om återbetalning av tillfälliga lånemedel.

*Punkterna 1—5.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 6.*

Lades till handlingarna

#### § 5.

*Om överens-  
kommelse  
angående  
kronans  
gruvegendom i  
Skelleftefältet.*

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till överenskommelse angående kronans gruvegendom i Skelleftefältet jämte i ämnet väckta motioner anförde:

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Hamrin**: Herr talman! Jag hyser givetvis icke någon som helst förhoppning, att denna kammares beslut skall gå i annan riktning än den, varom statsutskottet hemställt och som redan beslutats av första kammaren, men då den föreliggande frågan synes mig vara av mycket stor vikt och betydelse, kan jag icke underlåta att besvara kammaren med att få säga några ord.

Av motiveringen till utskottets hemställan vill det förefalla, till en början, som om en tendens till överskattning av Skelleftefältsmalmernas möjligheter i vissa avseenden gjort sig gällande. Med avseende å utskottets motivering i övrigt tillåter jag mig framställa några erinringar, varvid jag stöder mig på upplysningar, vilka lämnats mig av den enda sakkunniga myndighet vi ha på området, Sveriges geologiska undersökning.

Beträffande då först de verkställda undersökningarna har statsutskottet i utlåtandet framhållit, att de ännu icke fortskridit så långt, att något mera tillförlitligt begrepp om deras omfattning och värde kunnat vinnas. Detta påstående är i och för sig riktigt och har ävenledes av mig påpekats i propositionen. Men det måste i detta sammanhang betonas, att det på grund av ifrågasvarande malmfyndigheters säregna beskaffenhet närmar sig det omöjliga att för rimliga kostnader åstadkomma en fullt tillförlitlig sådan utredning om de olika fyndigheternas värde, utan att detta sker i sammanhang med deras ut-



nyttjande. För undersökning av malmernas beskaffenhet vid dessa fyndigheter är man nämligen, så länge undersökningarna skola bedrivas utan sammanhang med deras brytning, i huvudsak hänvisad till diamanthörlingar.

Staten har inom Skelleftefältet hittills utfört 31 stycken diamanthörlingar med en sammanlagd längd av 1,910 meter och för en sammanlagd kostnad av omkring 400,000 kronor. Centralgruppens emissionsaktiebolag, som också för enskilda intressenters räkning bedrivit undersökningar, har utfört icke mindre än 134 hörlingar inom samma område med en sammanlagd längd av 9,025 meter, och enligt till mig lämnad uppgift ha dessa intressenter nedlagt på sina undersökningar ett belopp av nära 2 miljoner kronor. På grund av dessa malms blandade och växlande beskaffenhet erfordras ett mycket stort antal diamanthörlingar. Det torde också vara klart, att om det kräves, att statens fyndigheter skola vara så noggrant undersökta, att värdet av malmerna i de särskilda fyndigheterna skola med tillförlitlighet kunna angivas, innan de börja exploateras, måste ytterligare mycket stora kostnader nedläggas på desamma. Att vänta med exploatering av gjorda fyndigheter till dess möjligheter att göra nya upptäckter inom området i fråga blivit uttömda, skulle innebära, att malmletningarna finge fortsättas *årtionden ännu*, och det skulle måhända ändå icke kunna med visshet förnekas, att icke även därefter ett nytt Boliden kunde påträffas. Vad man efter de åtta gångna årens intensiva undersökningar med bestämdhet kan påstå är dock, att det kommer att vara *mycket svårt och förenat med mycket stora kostnader* att uppdaga nya malmfyndigheter av värde inom Skelleftefältet. Men såvitt *med någon sannolikhet kan bedömas*, torde de hittills upptäckta fyndigheterna utgöra de förnämsta inom området. I alla händelser finnas numera icke några utsikter att för rimliga kostnader göra nya värdefulla upptäckter.

Propositionen hade till huvudändamål att befordra en snar uppkomst av en enhetlig och rationellt ordnad gruv- och förädlingsindustri, baserad å de såväl staten som enskilda tillhöriga gruvorna på sådana villkor, att staten — utan att löpa några ekonomiska risker och utan att själv behöva idka gruvdrift, vilken lämpligen synes böra omhänderhavas av ett privat företag — tillföres viss vinstandel. Därjämte skulle också den fördelen uppnås, att dessa malmfyndigheter, som för närvarande äro fördelade å dels staten och dels tvenne bolag, skulle komma att sortera under ett bolag, i vilket staten enligt det uppgjorda förslagsavtalet skulle ingå som hälftendelägare, i den mån malmförytning ägde rum i de av staten nu ägda fyndigheterna. Ett avslag på propositionen innebär visserligen för bolaget ett klart besked om, att nu föreliggande avtalsförslag icke kan från statens sida godkännas, men i utskottets motivering saknas tyvärr närmare uppgifter att tjäna till ledning vid eventuellt kommande förhandlingar mellan staten och bolagen i nu angivet syfte. Följden av ett avslag blir dessutom den, att staten tvingas att ensam fullfölja sin undersökningsverksamhet samt vidkännas de därmed förenade ökade kostnaderna, som enligt avtalsförslaget skola komma att helt åvila bolaget. Nya möjligheter för uppnående av det för staten bästa resultatet skola emellertid icke lämnas obeaktade, utan kommer noggrann prövning av de utvägar, som stå till buds för frågans lösning, att verkställas.

Utöver detta, herr talman, har jag för närvarande intet att anföra.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag skall be att få fatta mig mycket kort.

Statsrådet själv har erkänt, att staten icke vet vad den arrenderar ut för närvarande. Han har också, såvitt jag fattade honom rätt, yttrat, att det var en lång avtalstid. Inför båda dessa faktorer har statsutskottet sett sig förhindrat att biträda förslaget. Det kan ej vara någon mening i att arrendera ut

Om överens-  
kommelse  
angående  
kronans  
gruvegendom i  
Skelleftefältet.  
(Forts.)

Om överens-  
kommelse  
angående  
kronans  
gruvegendom i  
Skelleftefältet.

vad man icke vet vad det är på så lång tid som 60 år, när dessutom den inkomst, staten skulle få genom arrendekontraktet, skulle vara synnerligen minimal.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Hamrin**: Herr talman! Jag skulle verkligen ha varit tacksam, om statsutskottets ärade vice ordförande hade med några ord antytt, vilka linjer man nu skall följa beträffande undersökningarna i Västerbotten. Tror herr Anderson, att riksdagen skulle vara villig att bevilja flera hundra tusen kronor om året för vidtagande av sådana undersökningar, som här av statsutskottet krävas för att kunna exakt bedöma värdet av fyndigheterna? Jag hade verkligen hoppats, att man skulle kunna anvisa någon väg med avseende å exploateringen av statsfyndigheterna, så att man kunde skapa arbetstillfällen och arbetsmöjligheter för ett större antal arbetare. Det är icke tänkbart, att staten själv skall idka gruvdrift på de inom ett större område belägna fyndigheterna, utan man måste ändå ordna det så, att man kan sammanföra de olika fyndigheterna under ett bolag eller en enhet, som exploaterar desamma. Om statsutskottet haft tid — jag tror, att det huvudsakligen beror därpå, att det fattades tid för en närmare undersökning av förhållandet — och kunnat anvisa vägar och riktlinjer för fortsättande av arbetet, hade jag för min del varit tacksam för detta, och man hade i viss mån kommit till ett positivt resultat, så till vida, att man hade framtiden klar för sig. Nu står varje handelsminister, som får denna fråga under bedömande, villrådig vad man skall göra.

Jag vill tillägga, att det ej är det först uppgjorda avtalsförslaget, som blivit framlagt för riksdagen. Jag tror, att det är ett dussin sådana, som tidigare varit föremål för behandling, men som förkastats av de myndigheter, som företrätt staten. Men när nu riksdagen prövat det bästa förslag, till vilket man har kommit, står man i alla fall lika ovetande, lika oviss, lika okunnig beträffande riksdagens uppfattning rörande Skelleftefältet.

Slutligen vill jag understryka vad jag sade i början av mitt anförande, nämligen, att jag tror, att utskottets utlåtande i viss mån beror på en överskattning av fyndigheterna där uppe. Man har influerats av de många tidningsartiklarna, av de väldiga klichéerna över Boliden och vad därmed sammanhänger, och jag får nästan en känsla av att det är riktigt vad en stor tidning skrev härom dagen, att man även inom riksdagen fått något av guldfeber, och att detta har inverkat på ställningstagandet.

Jag vill, herr talman, sluta med ett rikta samma fråga till statsutskottets vice ordförande som i början, att det vore intressant att få veta, vad han har att ge för anvisningar. Det är en fråga av stor betydelse.

**Herr Anderson i Råstock**: Herr talman! Jag skall endast be att i all vördsamhet få vända mig till chefen för handelsdepartementet med en förfrågan, huruvida han ej fick tillfredsställande svar i första kammaren, där sakkunskapen i det avseendet är representerad mer än här. Där finnes både på detta område kunnigt folk och affärsfolk, så att jag förmodar, att det varit lämpligare att komma med frågan där.

Emellertid skall jag svara så gott jag kan och därvid draga ut konklusionerna av vad handelsministern själv sagt, att ett flertal förslag äro uppgjorda men kasserade av myndigheterna. Det är så, att myndigheterna i detta fall, närmast, skulle jag tro, kommerskollegium, böra ha större förutsättningar att bedöma ett sådant företag, än vi kunna ha i fjärde avdelningen. Och jag hemställer, om ej kommerskollegium kunde ytterligare fundera på saken. Vi

tyckte helt enkelt, att det var orimligt att arrendera ut på 60 år vad man ej visste vad det var. Sveriges geologiska undersökning har kommit fram med sina undersökningar vid sidan av Bolidenfältet.

Jag kan säga, att jag genom en serie lyckliga omständigheter varit i tillfälle att jämte försvarsministern på ort och ställe se på fyndigheterna och få reda på åtskilligt från Sveriges geologiska undersökning på samma gång som vi fingo reda på vilka metoder det då exploaterande bolaget där uppe använt och vad det nått för resultat. Jag är således icke alldeles borta från att begripa, att här är det faktiskt så, att det som ligger närmast till hands att utnyttja är det enskilda bolagets område. Men att det då skulle få i 60 år för en minimal summa, en summa av 100,000 kronor om året, tillfälle att efter vissa bestämmelser ingripa var som helst på statens stora område, det förstår icke jag. Vi ha icke överskattat detta, men vi vilja veta en liten smula vad som finnes.

Beträffande riktlinjer för framtiden tycker jag, att Sveriges geologiska undersökning kan få fortsätta sina undersökningar. De ha ej krävt så stora be-  
lopp, att det verkat avskräckande. Och om centralgruppens emissionsaktiebolag haft råd att lägga ner 2 miljoner kronor, så bör nog staten ha råd att lägga ner några hundratusen kronor. Det är min enkla uppfattning.

**Herr Engberg:** Herr talman! Jag tror, att kammaren och riksdagen kunna vara statsutskottet tack samma för att det spärrat vägen för handelsministerns proposition. Jag vill erinra mig, att man från handelsministern närstående håll riktade en mycket grav anklagelse mot den socialdemokratiska regeringen, därför att den icke tillgodosett statens intressen i detta fall och ordnat upp ett avtal. Kammaren är i tillfälle att bedöma, hur den nuvarande chefen för handelsdepartementet ansett, att man bör tillvarataga statens intressen. Och jag tror, att var och en, som läst statsutskottets visserligen knappa men ovanligt fräna och enhälliga avslagsyrkande på handelsministerns proposition, är ense om att det sättet att tillvarataga statens intressen, som handelsministern tänkt sig, det sättet betacla vi oss för.

Det var ett förslag, som förelåg år 1925. Det innebar, att staten skulle vara med som delägare. Men vad innebär det avtal, som herr Hamrin nu menat, att den svenska riksdagen skulle antaga? Jo, att man skulle för 60 år framåt från statens sida mot ett årligt arrende av 100,000 kronor avhända sig hela detta inflytande över ifrågakvarande malmfältområde, som dock omfattar 80 kvadratmil och skulle omsluta samtliga kända och förmodade malmfyndigheter. Det skulle efter gottfinnande få utnyttjas av detta bolag, och man skulle få från bolagets sida rätt att inmuta på kronojord, något som annars skulle vara förbjudet. Vidare är att märka, att enligt detta avtal skulle staten icke kunna verkställa uppsägning gentemot den andra parten, med mindre brott föreläge mot avtalet, under det att bolaget skulle vart tionde år vara berättigat att uppsäga avtalet.

Det har väckts en motion, som även jag varit med om att underteckna, där vi närmare utvecklat vår syn på saken.

Jag kan ej annat än lyckönska den nuvarande regeringen till att ha en handelsminister, som så väl förstår att tillvarataga rikets sannskyldiga nytta, som det heter i 107 § regeringsformen, som den nuvarande handelsministern.

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Hamrin:** Herr talman! Den föregående ärade talarens yttrande ger mig anledning att lämna ett par upplysningar, som kanske kammaren känner till, men som det ej ingick i herr Engbergs plan att här framhålla.

Saken var den, att det avtal, som låg färdigt år 1925, var upprättat under förutsättning, att regeringen gick in till riksdagen och begärde anslag för en bana i viss riktning utförd av statsmedel. Emellertid blev den propositionen

*Om överens-  
kommelse  
angående  
kronans  
gruvegendom i  
Skelleftefältet.  
(Forts.)*

Om överens-  
kommelse  
angående  
kronans  
gruvegendom i  
Skelleftefältet.  
(Forts.)

aldrig framlagd för riksdagen, och tiden drog ut. I sista stund, när avtalet skulle undertecknas, inlämnades av det nuvarande Bolidenbolaget en skrivelse till statens representanter, i vilken de enskilda intressenterna förklarade, att från ifrågavarande avtalsområde skulle undantagas just de fyndigheter, som man då upptäckt och som nu exploateras. Därigenom kom saken i ett fullständigt annat läge mot tidigare.

Jag har icke för min del velat göra gällande, att det är min företrädare i ämbetet, som varit orsak till förseningen. Jag skulle tvärtom vilja lämna kammaren den upplysningen, att planerna på byggande av den järnvägen lågo hos järnvägsstyrelsen, när jag tillträdde ämbetet, och att en av mina första åtgärder var att återkalla handlingarna, då jag ansåg, att det var meningslöst att järnvägsstyrelsen sysslade med frågan.

Vidare vill jag begagna tillfället att rätta ett misstag, som jag är övertygad om att motionärerna skola vara de första att erkänna, om de undersöka saken. Det är nämligen så, att inom detta område på 80 kvadratmil ägas  $\frac{2}{3}$  av enskilda och blott en tredjedel av staten. Det avtalsförslag, som här föreligger, förbjuder alls icke Kungl. Maj:t att bevilja inmutning, icke ens på kronojord, om enskild man gör några upptäckter där och naturligtvis icke inmutningar på den enskilda jorden. Det är icke ens på den tredjedel av detta område, som utgör kronans mark, som man lämnar den monopolrätt, som motionärerna göra gällande, att avtalet innehåller.

Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten på att den i och för sig lilla arrendesumman, som avtalet upptar, nämligen 100.000 kronor per år, dock är ett minimibelopp, som man kommit till efter vissa beräkningar och utgångspunkter. För övrigt innehåller avtalet sådana bestämmelser, att staten skulle äga att tillgodogöra sig halva vinsten av den malmbrytning, som äger rum å kronans fyndigheter. Och jag vill dessutom påpeka för kammaren, att malmletningen skulle i fortsättningen bekostas av det enskilda bolaget. Till dessa malmletningar har riksdagen under loppet av de senaste åren beviljat ganska stora summor, senast i år 100.000 kronor.

Det är dock omständigheter dessa, som ställa frågan i ett helt annat läge, än den var, då min företrädare i ämbetet sysslade med densamma. Det har riktats, som herr Engberg säger, ett visst klander, jag vill ej säga, mot min företrädare, utan mot de myndigheter, som handlagt ärendet, därför att frågan icke forcerats så, att ett avtalsförslag kunnat framläggas för riksdagen. Nu, då myndigheterna, kommerskollegium och Sveriges geologiska undersökning, fört underhandlingar under de sista två åren och framlagt sitt förslag i första hand för mig och sedan för regeringen i dess helhet och bestämt påyrkat, att riksdagen skulle få pröva detta förslag, tar jag med jämnmot de anmärkningar, som den siste ärade talaren riktade mot mig. Jag tror, att jag i nuvarande läge handlat på det enda sätt, varpå jag kunnat handla.

**Herr Brännström:** Herr talman! Då jag är representant för den bygd, som denna fråga närmast berör, anser jag mig böra säga några ord.

Jag skall icke neka till att jag funnit avtalet otillfredsställande ur de synpunkter, som äro de bästa enligt min mening och deras, som anse ett utnyttjande av fyndigheterna snarast möjligt önskvärd. Ty man kommer osökt in på den tanken här, att det blir en lång tids monopolrätt, som bolaget skulle få. Man undrar, om det finnes någon garanti för att det blir någon brytning alls i de fyndigheter, som ligga väster om stambanan. Det finnes det ingalunda, enligt vad jag kan förstå. Visserligen säger herr handelsministern, att arrendebeloppet på 100.000 kronor är en minimiavgift och att man har tillförsäkrat sig att få halva vinsten av brytningen, men man har icke någon garanti för att det blir någon brytning alls. Och däri ligger, enligt mitt sätt att se,

det betänkliga. Ty det kan hända, att bolaget finner det förenligt med sin fördel att betala 100,000 kronor, men dock icke bryter något alls väster om stambanan, där kronan har sina marker.

Nu är det klart, när man vet, att det finnes relativt rika fyndigheter väster om stambanan på kronans mark, att om dessa ligga obrutna och endast Boliden skulle bearbetas, så skulle det faktiskt innebära en monopolavgift, som bolaget skulle betala för att slippa konkurrens. Och det kan icke te sig lämpligt eller bra för den, som funnit, att staten har nedlagt rätt stora pengar på undersökningar, vilka krönts med framgång, så till vida som det konstaterats, att det är rika fyndigheter på kronans marker väster om stambanan. Även om jag anser, att staten icke direkt kan igångsätta gruvdrift, och det redan genom gruvdriften i Boliden är konstaterat, att ett enskilt bolag är företagsammare än staten, kan det icke vara med statens intresse förenligt, att man gör upp avtal, varigenom det garanteras en monopolrätt för bolaget utan skyldighet att utöka företagets verksamhet. Det är en förhoppning från deras sida, som bo väster om stambanan, där de områden ligga, inom vilka man önskar, att det skall ske brytning, att ett tillgodogörande av dessa fyndigheter äger rum, men om det från statens sida vidtages åtgärder, varigenom denna önskan icke uppfylles eller som leda till att det ligger i ett visst kapitalstarkt bolags händer att avgöra, om man bör bryta något alls, så kan man icke vara tillfredsställd med det.

Nu vill jag, när statsutskottet kommit till det beslut det kommit till och då jag anser det för närvarande lyckligt att icke godkänna detta avtal, dock till herr handelsministern säga, att det icke bör uppfattas så, som om man skulle vilja låta frågan falla. Det är icke meningen, utan jag hoppas, att regeringen skall med all uppmärksamhet följa frågan och särskilt förhållandena väster om stambanan. Jag vill säga, att om den icke betyder så mycket, så betyder den dock något, den uppfattning, som finnes bland dem, som bo i de trakter, där fyndigheterna finnas, att järnväg utlovats dit. När det gällde bestämmandet av järnvägens sträckning från Jörn, så att den skulle tillgodose kommunikationsbehovet i de trakterna, så utlovades det, att det skulle byggas en bana till dessa fyndigheter, och det visades, att banan icke skulle bli dyrare, om den sträcktes direkt till och icke förbi dessa malmfyndigheter. Först efter järnvägsförbindelse med fyndigheterna kan enligt mitt förmenande ett utnyttjande av fyndigheterna ske, och jag anser det därför nödvändigt att ett avtal om utnyttjande av statens fyndigheter kombineras med överenskommelse om järnvägsförbindelse.

I varje fall, som frågan nu ligger, vill jag vädja till herr handelsministern och regeringen att följa frågan med uppmärksamhet och såsom min mening uttala, att det bör sökas en sådan utväg, att brytning kommer till stånd även på de fyndigheter, där staten har sina intressen och lagt ned sina pengar, eller väster om stambanan.

Jag har, herr talman, icke annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Vi ha varje år på statsutskottets tredje avdelning haft frågan om denna fyndighet uppe. Det har då gällt anslag för vidare undersökningar på området. Det ligger ju alltid något lockande i den finna någonting, och jag får säga, att jag har med intresse följt med, i den mån undersökningarna fortskridit, och det har varit bland det intressantaste på den avdelningen. Nu ha vi som sagt haft den uppe varje år; och i samband därmed, då det gällde byggandet av tvärbanan, var det några, som tyckte, att man borde kombinera saken så, att banan kunde verka ihop med företaget. Men vi fingo naturligtvis bita i gräset. Inte kunde man vän-

*Om överens-  
kommelse  
angående  
kronans  
gruvegendom i  
Skelleftefältet.  
(Forts.)*

Om överens-  
kommelse  
angående  
kronans  
gruvegendom i  
Skeleftefältet.  
(Forts.)

ta, och inte kunde norrlänningarna kombinera ihop två intressen, det var omöjligt.

Så har tiden gått. När vi fått föreläsningar av geologerna, ha vi frågat: hur avancerar saken? Vi ha funnit, att det har varit lovande, och så fingo vi den kungl. propositionen. Då var det den förnämligare eller fjärde avdelningen, som fick taga itu med saken. Jag var mycket intresserad att se vad fjärde avdelningen skulle komma till för resultat. Den kom till det resultatet att på det föreliggande materialet ansåg den sig icke kunna gå med på förslaget om bortarrendering. Vi tego och samtyckte. Jag tyckte, att det var tråkigt efter de många föreläsningar vi fått höra på olika områden i vår avdelning, men det var icke något att göra åt saken.

Jag undrar, om icke herr statsrådet själv medger, att det varit bra lösa utgångspunkter, som man haft att bygga på. Herr statsrådet kastar om frågeställningen. Han tycks medge, att det varit svårt att göra upp ett avtal, men han säger till statsutskottet: hur skall det gå till? Den lösningen skulle man väl få bättre från regeringen. Man kan knappast ge något svar från statsutskottet på det material, som föreligger.

Nu kunde man naturligtvis mycket lätt ha gått med på detta, om det gällt ett särskilt företag, som velat satsa pengar. Då kunde staten ha gått in för en mycket liten royalty eller så. Det hade varit rimligt. Men då det gäller ett annat företag, som har egen drift i gång, ställer sig saken annorlunda. Det kan då lätt bli så, att vad företaget betalar endast kommer att utgöra en premie, för att ingen konkurrens skall uppstå. Det var huvudsakligen detta vi voro rädda för. Om det ställts i förhållande till vartannat vad som brutits på statens fält och vad som brutits på privata fält eller om det givits någon säkerhet för att det skulle företagas något arbete på statens fält, då hade det legat bättre till.

Sedan är det så, att tiden 60 år är en lång tid. Om vi se 60 år tillbaka från den dag i dag är, när det gäller den stora sak, som vi i morgon eller i övermorgon skola diskutera i kammaren, nämligen järnfälten vid Kiruna, så räkna vi följaktligen 1867. Hur har det icke förändrats sedan dess i de bygderna? Hur har icke statens förhållande till bolaget i detta fall förändrat sig? Då tyckte vi eller åtminstone jag, att det såg litet betänkligt ut i avseende å avtalstiden. Även om det här icke kan bli något liknande så var det ändå för mycket att lova bort av staten, så som det förslag var avfattat, som framlagts av Kungl. Maj:t. Man får taga det litet mer affärsmässigt för statens del och icke så oerhört stelt, som man fordom gjorde, då man t. ex. upplät rekognitionsskogarna.

**Herr Engberg:** Herr talman! Blott ett par ord till herr handelsministern!

Han vitsordade, att förutvarande handelsministern i detta stycke hade skött sig på ett sådant sätt, att han icke förtjänade klander utan tvärtom. Jag hoppas, att så pass nära som herr handelsministern sitter herr försvarsministern, han fortplanter detta omdöme till herr försvarsministern, så att han kan fortplantera det till Västerbottenskuriren, där den anklagelsen offentligen framställts, icke, som herr handelsministern gjorde gällande, i den formen, att vissa myndigheter förorsakat dröjsmål, utan att den socialdemokratiska regeringen misskött sig.

Jag har endast velat konstatera detta, herr talman.

Chefen för handelsdepartementet herr statsrådet **Hamrin:** Herr talman! Jag ber få erinra herr Brännström om att enligt ingressen till förslaget heter det, att avtalet avser att »till gemensam fördel utnyttja de fyndigheter, som finnas inom nedan angivna område». Det heter vidare i § 16, att »därest bolaget uppenbarligen åsidosätter ändamålet med denna överenskommelse eller

eljest skulle göra sig skyldigt till sådant brott mot detta avtal, som i avsevärdare mån menligt inverkar på statens rättigheter enligt avtalet, och icke inom skälig tid efter mottagen skriftlig erinran vidtager rättelse och lämnar skälig ersättning för uppkommen skada, är staten berättigad uppsäga detta avtal till upphörande sex månader därefter». — Där är det sålunda fastslaget, att ändamålet med avtalet är att gemensamt med staten utnyttja statens och bolagets fyndigheter, och om vederbörande åsidosätter vad som stadgas i ingressen, äger staten rätt uppsäga avtalet.

*Om överens-  
kommelse  
angående  
kronans  
gruvegendom i  
Skelleftefältet.  
(Forts.)*

Nu vill jag nämna till herr Brännström, att enligt till mig lämnad uppgift från bolaget hade man för avsikt att genast sätta i gång brytningen vid Bjurfors, där man ämnade till en början lägga ned 200,000 kronor. Det är alltså inom det område, som herr Brännström talade om, där man stod färdig att genast rycka in för att bryta malm och åstadkomma arbete.

Jag medger och har medgivit redan i propositionen, att avtalstiden är för lång, men det har varit omöjligt att enas om kortare avtalstid och jag stod då inför den situationen, att jag hade att välja mellan att låta försöket falla eller förelägga riksdagen saken. I sistnämnda fall hoppades jag, att riksdagen skulle mera tydligt ge någon anvisning för framtiden, så att man kunde skaffa arbetstillfällen åt arbetarna där uppe i en landsända, där arbetslösheten är så fruktansvärd som den är.

Jag ber slutligen att få ge uttryck åt samma uppfattning som herr Brännström, att jag skall följa utvecklingen med intresse, och är det möjligt att göra något fattas åtminstone icke den goda viljan.

**Herr Brännström:** Herr talman! Med anledning av herr handelsministerns senaste påpekande vill jag endast säga, att om det är så, vilket jag hoppas, att Bjurforsfältet skall visa sig brytvärdigt, så borde det kanske undersökas, om icke det finnes enskilt kapital, som skulle kunna möjliggöra detta. Det vore lyckligare, om det funnes en viss konkurrens än monopol. Men dessutom vill jag säga beträffande Bjurforsfältet att för att kunna utnyttja det fordras som jag förut påpekat vissa järnvägskommunikationer. Det går sannolikt icke att ordna det vid Bjurfors på samma sätt som vid Boliden. Det fordras, att kommunikationer ordnas.

Vidare vill jag säga herr handelsministern, att jag i avtalet icke förbisett, att det finnes bestämmelse om att staten äger uppsäga avtalet, om dess fyndigheter icke utnyttjas. Men i vilken mån skola de utnyttjas? Det är den svaga punkten. Därom stadgas icke något. I varje fall måste jag säga, att det var en olycka, att det föregående avtalet gick om intet, vilket visserligen icke skedde på grund av statsmakternas utan bolagets åtgöranden. Men det var beroende på vissa kapitalintressen. Det har sagts, att det avtalet var förknipat med en förpliktelse att få kommunikationer till stånd, och utan att det finnes kommunikationer till fyndigheterna, kan man icke utnyttja fyndigheterna väster om stambanan. Det är den saken, som måste beaktas.

**Herr Anderson i Råstock:** Herr talman! Med hänsyn till den sammanställning av innehållet i ingressen till förslaget och § 16, som herr handelsministern citerade, skall jag be att få säga, att de garantier, som finnas i den sammanställningen, äro för svaga enligt utskottets mening. I 16 § står det, att, därest bolaget *uppenbarligen* åsidosätter ändamålet med denna överenskommelse eller eljest skulle göra sig skyldigt till sådant brott mot detta avtal, som i *avsevärdare* mån menligt inverkar på statens rättigheter enligt avtalet, och icke inom *skälig* tid efter mottagen skriftlig erinran vidtager rättelse och lämnar *skälig* ersättning för uppkommen skada, är staten berättigad uppsäga detta avtal till upphörande sex månader därefter. På icke mindre än fyra ställen

Om överens-  
kommelse  
angående  
kronans  
gruvegendom i  
Skelleftefältet.  
(Forts.)

skall man få till stånd ett vägande av vad orden betyda. Jag tror, att det vore bättre med ett något klarare formulerat avtalsförslag på den punkten.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

## § 6.

Ang.  
fondering av  
viss del av  
inkomsten å  
statens aktier  
i Luossavaara-  
Kiirunavaara  
aktiebolag  
m. m.

Å föredragningslistan var härefter uppfört statsutskottets utlåtande nr 144, i anledning av väckta motioner rörande fondering av viss del av inkomsten å statens aktier i Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag m. m.

I en inom första kammaren väckt, till statsutskottet remitterad motion, nr 143, hade herr *Asplund* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och framläggande för riksdagen av förslag, i vad mån i framtiden till statskassan inflytande utdelning å statens preferensaktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag samt royalty enligt 1908, 1913 och 1918 års överenskommelser med nämnda bolag, aktiebolaget Gellivare malmfält, trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund samt Norrbottens järnverks aktiebolag — vilka belopp, under förutsättning att medgivna malmkvantiteter hunne utfraktas före 1936 års slut, uppginge för åren 1927—1936 till sammanlagt nära 135 miljoner kronor — skulle kunna fonderas eller reserveras för att användas till blivande inlösen av stamaktierna i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag och till efter denna inlösen nödigt driftkapital för bolaget, vilket f. n. tillhandahålles av Grängesbergsbolaget, till eventuell inlösen av anläggningarna vid Luossavaara enligt 1918 års avtal samt i övrigt till ändamål, som tjänade till ökande av värdet av statens gruvegendom inom Norrbottens län och till befordrande av malmens förädling inom landet.

Vidare hade herr *Hage m. fl.* i en inom andra kammaren väckt motion, nr 210, under åberopande av vad som anförts i förenämnda motion, gjort en med sagda motion likalydande hemställan.

Utskottet hemställde, att ovanberörda motioner icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet voro likväl fogade reservationer:

av herr *Asplund*, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av de synpunkter han i sin reservation angivit, föranstalta om utredning, huruvida i framtiden till statskassan inflytande utdelning och royalty från malm-brytningen i Luossavaara, Kiirunavaara och Gellivare malmfält i viss utsträckning skulle kunna fonderas eller reserveras för att användas, därest inlösen av stamaktierna i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag komme i fråga och i övrigt till ändamål, som tjänade till värdeökning av statens gruvegendom i Norrbottens län och till befordrande av malmens förädling inom landet, samt för riksdagen framlägga det förslag i ämnet, vartill utredning kunde giva anledning; samt

av herrar *Bergqvist, Waller* och *Eriksson* i Stockholm.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Hage**: Herr talman! Såsom herrarna kunnat konstatera är vid detta utlåtande fogad en reservation av herr *Asplund*, och då jag varit med om att i denna fråga väcka en motion likalydande med den motion, som i första kammaren väckts av herr *Asplund*, skall jag be att få säga några få ord i saken.



Motionen går ut på att förmå riksdagen att åstadkomma en utredning om lämpligheten att fondera det kapital, som inflyter från bolagen där uppe i Norrbotten, dels för att åstadkomma pengar till eventuell inlösen av aktierna i bolagen, dels ock för att åstadkomma en värdeökning å statens gruvfält i Norrland. Därvidlag kan det även bli tal om att bygga en del järnvägar, som skulle förbinda vissa gruvfält med redan befintliga trafikleder. Slutligen avser motionen att åstadkomma medel för en undersökning om förädling av järnmalm inom landet. Särskilt detta sista är ett spörsmål, varom man inom vissa kretsar i detta land synnerligen mycket talat, fastän det beklagligtvis aldrig blivit fråga om annat än *tal* — ja om den frågan kan man säga att den *kryper* framåt, och det är oerhört svårt att komma någon vart på detta område.

Nu tycker jag för min del, att det skulle vara synnerligen lyckligt, om någon del av dessa stora inkomster, som staten får från denna verksamhet, för varje år undan för undan kunde avsättas för de nyttiga ändamål, som beröras i motionen och reservationen. Utskottet har väl haft samma uppfattning, men, såvitt jag kan se, har det skjutit hela detta spörsmål på framtiden. För min del skulle jag emellertid vilja säga, att det vore synnerligen lyckligt, om man *redan nu* kunde påbörja en undersökning angående fondering av pengar för dessa ändamål. Jag tror också, att detta skulle även ur budgetsynpunkt vara fördelaktigt. Man skulle då kunna dela upp dessa stora utgifter, som jag talat om och som en gång måste komma, på ett flertal år. De skulle icke bliva så betungande, då utgifterna en gång göra sig påminda, då man i annat fall skulle vara nödsakad att lägga ut dessa pengar inom en mycket kort tidsperiod, vilket givetvis skulle bli ofantligt mera betungande.

Jag tror alltså, att dessa synpunkter, som jag refererat, och som äro omnämnda i motionen samt i reservationen, äro sådana, att man skulle ha god anledning för att åtminstone påyrka en undersökning, en prövning av saken. Motionären har därvidlag icke direkt kommit fram med något positivt förslag, men jag för min del vill framhålla, att dessa frågor äro av så stor nationalekonomisk betydelse, att det skulle vara väl värt, att man gick till att påbörja åtminstone en undersökning om planeringen för dessa utgifter.

Det är ju för övrigt så, att staten här kommer att under vissa förutsättningar få en inkomst av gruvorna på ungefär 135,000,000 kronor under loppet av 10 år. Det skulle väl då vara synnerligen lämpligt eller ganska rimligt åtminstone, att någon del av dessa pengar undan för undan efter hand, som de löpa in i statskassan fonderades för de ändamål, som äro nämnda i motionen och reservationen.

Jag skall inskränka mig till denna korta deklaration, och trots att jag mycket väl förstår, att det efter ett avstyrkande från utskottet icke finns någon möjlighet att få igenom någonting, skall jag likväl, för att understryka vad jag sagt, yrka bifall till reservationen.

**Herr Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag kan försäkra den ärade motionären, att det inom statsutskottet finns minst lika stort intresse som hos honom och hans medmotionärer i fråga om det bästa sättet att använda de pengar, som inflyta på denna hantering. Men jag vill på samma gång hava sagt, att en fondering av dessa pengar betyder ingalunda, att man har dem tillgängliga i det ögonblick, då man behöver dem. Ty på vilket sätt skall fonderingen ske, om det överhuvud taget skall vara någon mening därmed? Jo, pengarna skola utlånas. Jag skulle gärna vilja ha ett svar av herr Hage — eventuellt en annan gång, så att vi slippa att fortsätta nu — på vilket sätt det skall ske utan att binda pengarna. Vi ha åtskilliga fonder

Ang.  
fondering av  
viss del av  
inkomsten å  
statens aktier  
i Luossavaara-  
Kiirunavaara  
aktiebolag  
m. m.  
(Forts.)

Ang.  
fondering av  
viss del av  
inkomsten å  
statens aktier  
i Luossavaara-  
Kiirunavaara  
aktiebolag  
m. m.  
(Forts.)

förut. Vi ha t. ex. rusdrycksmedelsfonden. Men jag trotsar, att någon som helst i denna kammare och för övrigt i hela riksdagen kan säga, att trots fonden disponerar så stora belopp, vi skola kunna tillgripa dem när som helst. Pengarna äro ju bundna.

Sedan skall jag säga, att detta att lägga upp *specialfonder* för de olika näringsgrenar, som staten har inkomst av, är jag icke så säker på att det blir så lyckligt. Vi ha övervägt denna fråga ganska noggrant på fjärde avdelningen och kommo till det resultatet, som framgår av utskottets motivering.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

**Herr Hage:** Herr talman! Trots det att herr Anderson i Råstock anmanat mig att icke fortsätta, skall jag dock be att få säga några få ord.

Jag vill då först påstå, att om det skulle vara riktigt som herr Anderson i Råstock påstår, så hade det icke varit någon idé med fondering av rusdrycksmedlen. Men så vitt jag vet, ha vi just genom denna fond haft möjlighet att lämna en massa anslag till bostadsbyggare, och jag tycker, att just det förhållandet visar väl ändå, att det är dock av en viss betydelse att fondera pengar.

För övrigt är det väl så, att man ändå har större möjlighet att vid behov komma åt pengar, om man fonderar dem, än om man förut har konsumerat dem. Jag skulle alltså tro, att just den omständigheten, att man i vissa fall åstadkommit fonder, medfört, att man sedan kunnat utlämna en del anslag för bostadsbyggande m. m.

Herr talman! Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen!

**Herr Anderson i Råstock:** Herr talman! Jag vill blott konstatera, att de anslag till bostadsändamål, som herr Hage här åberopar, äro till större delen lån ur rusdrycksmedelsfonden.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Asplund avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

## § 7.

Ang.  
ersättning till  
vissa kommun-  
er m. fl. för  
uteblivna  
skatte-  
inkomster från  
staten såsom  
aktieägare i  
Luossavaara-  
Kiirunavaara  
aktiebolag.

Till behandling upptogs statsutskottets utlåtande, nr 145, i anledning av väckta motioner om ersättning till vissa kommuner m. fl. för uteblivna skatteinkomster från staten såsom aktieägare i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 142, av herrar *Asplund* och *Bergqvist* och den andra inom andra kammaren, nr 220, av herr *Grapenson m. fl.*, vilka hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade hemställts, att riksdagen ville för sin del besluta

a) att av den staten under budgetåret 1927—1928 tillfallande utdelning i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag och royalty enligt 1908, 1913 och 1918 års överenskommelser för utfraktad malm från Luossavaara, Kiirunavaara och Gällivare malmfält inom Jukkasjärvi och Gällivare socknar av Norrbottens län, måtte till Jukkasjärvi och Gällivare kommuner och väghållningsdistrikt samt till Norrbottens läns landsting utgå skälig ersättning för de till sammanlagt nära 2,600,000 kronor uppgående skattebelopp till kommun, kyrka, skola och väghållningsdistrikt i sagda kommuner samt till landstinget, vilka skulle hava påförts staten, därest staten varit skattskyldig i nämnda avseen-

den för den inkomst av något mer än 32 miljoner kronor, som staten på grund av sina jordägareandelar och ovannämnda överenskommelser uppburit under åren 1909—1925;

b) att staten likaledes måtte utgiva ersättning för de skattebelopp av ovan angivet slag, som under enahanda förutsättning skulle komma att utgå för den utdelning och royalté å tillsammans 6,373,056:40 kronor, som staten uppburit under 1926, samt

c) att för framtiden motsvarande årlig ersättning för uteblivna skatteinkomster för nämnda socknar och län måtte utgå, intill dess genom lag bleve bestämt, att staten skulle till vederbörande kommun och landsting erlägga utskulder för inkomster av ifrågavarande art.

*Ang.  
ersättning till  
vissa kommu-  
ner m. fl. för  
uteblivna  
skatte-  
inkomster från  
staten såsom  
aktieägare i  
Luossavaara-  
Kiirunavaara  
aktiebolag.  
(Forts.)*

Utskottet hemställde, att ovanberörda motioner icke måtte av riksdagen bifalias.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Bergqvist, Walles* och *Asplund* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning, i vad mån ersättning skulle kunna beredas Jukkasjärvi och Gällivare kommuner och väghållningsdistrikt samt Norrbottens läns landsting för de skattebelopp, som härefter skulle komma att påföras staten, därest staten vore skattskyldig för den utdelning och royalté, som tillkomme staten för malm, som utfraktades från Luossavaara, Kiirunavaara och Gällivare malmfält, samt för riksdagen framlägga det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Grapenson**: Herr talman, mina damer och herrar! Det föreliggande utskottsutlåtandet behandlar en av mig och mina länskamrater väckt motion om ersättning till vissa kommuner, väghållningsdistrikt och landsting för utebliven skatteinkomst från staten såsom aktieägare. Denna motion har vid innevarande års riksdag behandlats av två utskott. Om man ser på vad dessa utskott säga, får man egentligen icke någon uppfattning om vilken ställning sagda utskott taga till denna fråga. Det råder dock enighet i ett avseende, nämligen att motionen bör avslås.

Statsutskottet säger helt kort: »Förevarande angelägenhet är närmast av skatteteknisk natur, och det här framförda skattespoersmålet torde vara av beskaffenhet att böra tagas under omprövning i sådant sammanhang.» Så några ord till, och utskottet är färdigt med att hemställa, att motionen icke måtte av riksdagen bifallas.

Kommunalskatteutskottet eller första särskilda utskottet, säger, att »royalté visserligen under vissa förhållanden kan betraktas såsom en förtäckt utdelning och i sådant fall beskattas, men det vill icke taga någon som helst ståndpunkt i den föreliggande frågan».

Det får ju erkännas, att det yrkande, som motionen mynnar ut i, strider mot de principer, som för närvarande tillämpas i skattehänseende, särskilt när det gäller statens skattskyldighet. Men när en princip, såsom här är fallet, föranleder en uppenbar orättvisa mot en stor landsdel, borde man väl ändå se till, att åtminstone i någon mån rättvisa skapades, och detta så mycket mer som det här gäller en nordlig och avlägsen landsdel, vilken i många hänseenden är tillbakasatt. Vi känna alla till huru hårt och ogästvänligt klimatet där uppe är. Befolkningens naturliga existensmöjligheter äro mycket mindre än i sydligare delar av landet. Avstånden äro stora. Allt som fraktas dit

Ang.  
ersättning till  
vissa kommu-  
ner m. fl. för  
uteblivna  
skatte-  
inkomster från  
staten såsom  
aktieägare i  
Luossavaara-  
Kiirunavaara  
aktiebolag.  
(Forts.)

upp fördyras genom avsevärda frakter och kostnader i övrigt. Befolkningen får lägga ut väsentliga eller åtminstone mycket större belopp i kostnader för lyse och bränsle än vad fallet är i landets sydligare trakter.

Rikliga naturtillgångar finnas däruppe, men i mångt fall får landsdelen nöja sig med att tillgodogöra sig endast en mindre del av dessa, och detta är särskilt fallet, när det gäller att beskatta den inkomst, som vinnes däruppe. Huru många miljoner hava icke under de senaste årtiondena uttagits t. ex. från Norrlandsskogarna? Men vinsterna hava i regel vandrat söderut. Norrland beskattar i regel endast en mindre del av de pengar, som där inhöstas. Många affärsmän hava skapat sig förmögenheter däruppe. Men, senast när manna-åldern är gången flytta dessa personer söderut med sitt hopsparade kapital. Räntorna, skatteobjekten, gå Norrbotten och Norrland förbi. En hel del ämbets- och tjänstemän komma dit upp från sydligare delar av landet, förtjäna måhända där i norr sina sporrar och lägga kanske därtill undan en massa pengar, men när personerna i fråga uppnått pensionsåldern eller tröttnat på vistelsen i Norrland, resa de nedåt landet. Deras räntor och deras pensioner beskattas åter i en annan landsdel. Skatteobjekten utvandra, och dessa nordliga bygder bli därpå lidande.

Här ha vi en tredje och vida större fråga av liknande art. Stora värden inhöstas från våra malmberg. Jag vill här göra herrarna uppmärksamma på vad som säges i motiveringen till reservationen under det närmast föregående utskottsutlåtandet. Där uppgives det på sid. 5 att statens inkomst å malmbrytningen i norra Lappland enligt verkställda beräkningar under 80 år framåt med uppgivna förutsättningar kan gå upp till icke mindre än 2 miljarder 917 miljoner kr., d. v. s. i runt tal till mellan 30 och 40 miljoner kronor om året. Det är sålunda inga små belopp, som där flöda in, men huru mycket av dessa summor få vederbörande kommuner, väghållningsdistrikt och landsting däruppe beskatta? Måhända en liten bräkdell. Vi få nog bekosta skolväsendet, fattig- och sjukvården m. m. Vi få också vidkännas en del andra utlägg, vilka följa av det, som gruvdriften har med sig i släptåg. Allt detta vill man låta oss bära. Vi bo i en avlägsen landsdel och kämpa oss fram där under mångahanda svårigheter, men våra berättigade andelar i ortens avkastning gå oss förbi. Vi få icke i rättvis grad beskatta vinsterna, vilket man dock rättvisligen synes kunna begära. Hade det här varit fråga om en enskild person eller ett vanligt bolag, som inhöstar dessa stora vinster, hade vi haft laglig rätt att beskatta dem. Men staten få vi icke beskatta. Den har rätt att utestänga en nordlig landsdel från dess rättmätiga skatteinkomst. Herrarna förstå, att det ligger dock något i detta. Det torde vara lätt att inse, att vi, som bo däruppe, här endast kräva rättvisa, ty en framställning om rättelse i vad här sker kan väl icke betecknas annorlunda än såsom ett rättvist krav. Vi ha redan burit orättvisor av detta slag tillräckligt länge. De svenska statsmakterna kunna visserligen slå dövörat till för en framställning av denna art från vår nordliga landsdel, men de kunna icke förhindra en däruppe växande folkmening, som går ut på, att Norrbotten och Norrland av det övriga Sverige betraktas endast som en koloni, där man på allt sätt söker taga ut största möjliga vinster utan motsvarande förpliktelser gent emot den avkastande landsdelen. Det är icke klokt att ge näring åt en åskådning av denna art. En sådan däruppe i norr framväxande uppfattning kan icke vara lycklig för landet och dess framtid.

Jag finner därför, att mycket starka billighetsskäl föreligga för att åtminstone en utredning i ärendet bör kunna komma till stånd.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Anderson** i Rostock: Herr talman! Jag skall endast be att få säga, att jag mycket väl kan sätta mig in i herr Grapensons och hans medmotionärens sätt att se på denna sak. Utskottet har heller icke tagit ställning till detta utan har blott sagt, att frågan är av skatteteknisk natur, och vad herrarna än må komma att säga, men icke är väl statsutskottet den institution, som man kan vända sig till, då det gäller skattetekniska frågor?

*Ang.  
ersättning till  
vissa kommu-  
ner m. fl. för  
uteblivna  
skatte-  
inkomster från  
staten såsom  
aktieägare i  
Luossavaara-  
Kiirunavaara  
aktiebolag.  
(Forts.)*

Vad sedan beträffar andra delen av motionens yrkande, nämligen frågan om att ersättning retroaktivt skulle lämnas, så tror jag, att jag vågar säga, att vi stå därvidlag på en mycket stabil ståndpunkt, och det finns väl ingen, som i själ och hjärta vill medgiva något sådant. Ty skulle man slå in på den vägen, så är det ju klart, att det skulle bära ut på ett gungfly, och ingen kan veta, hur det skulle sluta.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

## § 8.

Föredrogs vart för sig  
bankoutskottets

utlåtande, nr 56, angående ändrade bestämmelser i gällande reglementen för riksbanken och riksgäldskontoret samt stadgarna för riksdagsbiblioteket angående behandlingen av disciplinära mål och besvär; samt

memorial:

nr 57, angående användande av riksbankens vinst för år 1926 m. m.; och  
nr 58, angående instruktion för nästa riksdags bankoutskott.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtande och memorial hemställt.

## § 9.

Härpå föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av en allmän jordbruksräkning. Or-

*Ang.  
anordnande av  
en allmän  
jordbruks-  
räkning.*

Herr **Osberg**, som yttrade: Herr talman! I föreliggande ärende har jag tillåtit mig att väcka en motion och jämväl herr Sjöblom i första kammaren har väckt en likadan. Vi ha nämligen ansett den av Kungl. Maj:t föreslagna jordbruksräkningen vara alltför snävt tilltagen. Vi ha tänkt oss en utökning i viss grad av denna. För det första ha vi tänkt oss, att för att man skall få en klar uppfattning av värdet å skörden, kan man naturligtvis icke uraktlåta att även taga med utsädet. Det faller nära på av sig självt. Det kan vara av kolossalt intresse att veta huru mycket utsäde som åtgår för producering av så och så mycket spannmål. Ju bättre jordens kultur är, ju mindre utsäde behöver man.

Vidare hade vi tänkt oss, att man skulle försöka få fram huru mycket som slaktas inom landet. Det är icke nog med att veta vad som exporteras och importerar, utan det kan även ha ett visst intresse att ha reda på huru mycket av animala födoämnen som användas inom landet för eget behov. Denna jordbruksstatistik har väckt mer och mer uppteende i världen och man har börjat mer och mer inse nyttan av densamma.

Ang.  
anordnande av  
en allmän  
jordbruks-  
räkning.  
(Forts.)

Den mellanfolkliga ekonomiska konferens i Genève, som hölls under förliden månad, har antagit en resolution, som jag skall tillåta mig att till viss del få uppläsa. Jag tycker att det kan vara av rätt stort värde att få fastslaget uti kammarens protokoll vad denna har att säga. Det säges i denna resolution: »Jordbruket är yrket för flertalet arbetare i hela världen. Dess olika produkter företräda i värde den större delen av mänskligt arbete, och utbytet av dess produkter mot industriens produkter är själva grunden för världshandeln.

Jordbruksbefolkningen förbliver för mänskligheten en reservoar av energi för bevarandet av nationerna från den snabba människoskövling, som är en följd av en omätlig växt av industrien.

Mängden av livsmedel och råmaterial, som frambringas av jordbruket, är en av de faktorer, som bestämma högsta gränsen för industriell utveckling.

Det ömsesidiga beroende, som finnes mellan nationerna, är icke mindre strängt mellan de förnämsta yrkesgrupperna — jordbruk, industri och handel — och det skulle vara förgäves att hoppas, att *en* grupp skulle kunna njuta varaktig framgång oberoende av de andra.

Att fullständigt kunna fylla de ekonomiska uppgifter, som äro det anvisade, är jordbruket för närvarande hindrat av en allmän nedtryckning, vars djup är olika, men som berör ett stort antal land, av vilka världen är beroende för dess tillförsel av livsmedel och råmaterial.

Jordbrukets ekonomiska nedtryckning utmärkes av den brist i jämvikt, som uppstått mellan prisen på jordbruksprodukter och på industriprodukter. Dess följd har blivit, att jordbrukare i ett stort antal land icke längre erhålla tillräcklig ersättning för deras arbete och kapital. Den försvåras i många land genom svårigheten att erhålla kredit på normala villkor och genom den stora ökningen i skatter och sociala bördor. Den har lett till minskning av jordbrukarnas köpförmåga utan att förbrukarna i alla fall hava dragit fördel av minskning i prisen på livsmedel.

Minskningen i jordbruksbefolkningens köpförmåga har inverkat på industriproduktionen och är följaktligen en av orsakerna till arbetslösheten, som själv inskränker avsättningen av jordbruksprodukterna.

Såvida icke praktiska åtgärder vidtagas att återställa jämvikten mellan prisen, är att befara, att det förr eller senare uppstår en minskning i jordbruksproduktionen, som skall vara skadlig för mänsklighetens välbefinnande.

Tekniska medel finnas emellertid för en anseelig utveckling av jordbruksproduktionen, vilka därför måste komma i arbete. Deras allmänna användning skulle hava de mest välgörande följder för världens välgång och ekonomiska fred.»

Så kommer slutklämmen: »Konferensen anser det nödvändigt, att en bättre periodisk jordbruksstatistik inrättas särskilt i fråga om kreatursbeståndet och de animaliska produkterna. De uppgifter, som samlats av mellanfolkliga jordbruksinstitutet, visa, att under de senaste 25 åren endast 37 länder företrädande mindre än hälften av hela världsarealen och omkring 30 procent av världens befolkning, hava hunnit till en jordbruksräkning.»

När vi nu ha gjort denna framställning till riksdagen, har jordbruksutskottet svarat: »Beträffande först de i ämnet väckta motionerna, avseende att bland uppgifterna för den allmänna jordbruksräkningen skulle upptagas vissa ytterligare uppgifter, torde det av skäl som departementschefen anfört icke vara nödvändigt eller ens lämpligt att redan nu taga definitiv ståndpunkt till frågan vilka uppgifter, som böra ifrågakomma. Det vill emellertid synas utskottet, som lämpligheten av en utsträckning av dessa uppgifter på sätt motionärerna påyrka kan starkt ifrågasättas.»

Det förefaller mig egendomligt, att jordbruksutskottet har kunnat göra ett sådant uttalande, när Kungl. Maj:t har ansett lämpligt att begära en statistik.

Man får väl ändå medge, att skall det vara någon nytta med densamma, måste man gå till botten med det hela för att få fram så mycket som möjligt. Den merkostnad, som kan bli följden av detta, får man väl anse vara mycket minimal. Skickar man ut ett frågeformulär till landets jordbrukare, kan det ju bara bli tal om fem eller tio minuters längre tid för dessa att ifylla även de uppgifter, som begäras i våra motioner. Själva frågeformuläret kan ju icke heller bli så mycket fördyrat. När en gång sättningen är gjord och man trycker dessa lappar, som skola skickas ut, kan det ju icke bli fråga om någon avsevärd fördyring.

Nu hade jag tänkt, herr talman, att yrka på att man skulle stryka de rader, som jag nyss läste upp, där utskottet drar i tvivelsmål, huruvida motionärernas förslag böra tillstyrkas eller ej, men jag skall icke göra det. Frågan behandlades i första kammaren utan att motionären var närvarande, och han kunde således icke gör något yrkande, och jag skall därför icke heller göra det här. När jag emellertid ser herr jordbruksministern närvarande, vill jag vädja till honom, att han ville beakta de synpunkter, som jag här har framfört, och även det yttrande, som gjorts av konferensen i Genève. Det har oerhört stor betydelse, att man får reda på hur läget är och vad man har att räkna med under normala förhållanden.

Jag har därför velat framföra dessa synpunkter, och jag hoppas även, att de vid den blivande räkningen komma att beaktas.

Herr *Anderson* i Råstock instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

### § 10.

Jordbruksutskottets utlåtande, nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till skogsvårdens befrämjande föredrogs; och anförde därvid:

Herr *Johansson* i Uppmälby: Herr talman! Jag skall be att få hemställa om vissa ändringar i motiveringen i det föreliggande utskottsutlåtandet, nämligen att på sid. 6 uteslutes det stycke, som börjar med orden »Mot det» och slutar med orden »proposition nr 212», samt att utskottets yttrande på sid. 8—9 ersättes med ett yttrande av följande lydelse:

»Genom riksdagens numera fattade beslut i anledning av ovanberörda proposition nr 105 kommer den genom skärpning av skogsaccislagen beräknade ökningen av skogsvårdsavgifterna att utebli. Då den lättnad i skogsbeskattningen, som sistnämnda proposition avsåg att åvägabringa, sålunda icke kommer till stånd, anser sig utskottet icke kunna förorda någon sådan ytterligare belastning i förevarande avseende, som innefattas i Kungl. Maj:ts förslag till höjning av den procent av till skogsaccis debiterat virkesvärde, efter vilken skogsvårdsavgift skall utgå. För beredande av de medel, som utöver nuvarande skogsvårdsavgifter och nu utgående statsbidrag erfordras för upprätthållande av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet, synes därför en höjning av statsbidraget vara den utväg, som företrädesvis bör anlitas. Då det torde vara till förmån, om, såsom i propositionen förutsatts, ifrågavarande inkomstökning tillföres skogsvårdsstyrelserna från och med år 1929, synes frågan om berörda anslagshöjning böra anstå till 1928 års riksdag.»

Samma yrkande har framställts i första kammaren och bifallits av denna.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet *Hellström*: Herr talman! Då det yrkande, som nu har blivit framställt av herr *Johansson* i Uppmälby, också har blivit framställt i första kammaren och där blivit godkänt, finns

Ang.  
anordnande av  
en allmän  
jordbruks-  
räkning.  
(Forts.)

Ang. anslag  
till  
skogsvårdens  
befrämjande.

Ang. anslag  
till  
skogsvårdens  
förfrämjande.  
Forts.)

det ingen anledning att närmare ingå på utskottets behandling av den ifråga-  
varande propositionen. Jag har emellertid med anledning av den motivering,  
som nu har föredragits, ansett, att det skulle vara lämpligt att här understryka  
särskilt en punkt i motiveringen.

Det står i det nyss föredragna förslaget till motivering: »För beredande av  
de medel, som utöver nuvarande skogsvårdsavgifter och nu utgående statsbi-  
drag erfordras för upprätthållande av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet, sy-  
nes därför en höjning av statsbidraget vara den utväg, som företrädesvis bör  
anlitas.» Innebörden i detta uttalande är att riksdagen genom att godkänna  
jordbruksutskottets förslag skulle gå in för en delvis ny finansieringsprincip  
för skogsvårdsstyrelserna. Skogsvårdsstyrelserna ha för fullgörandet av sina  
viktiga uppdrag behov av ganska stora medel. Ärligen användas mellan 3 och  
4 miljoner kronor för detta ändamål, vilket belopp till största delen utgår i  
form av skogsvårdsavgifter. Dessutom har av allmänna anslagsmedel utgått ett  
mindre belopp, som det sista året har utgjort 500,000 kronor och som också för  
det kommande budgetåret har blivit föreslaget till ett belopp av 500,000 kro-  
nor. Detta anslag utgör emellertid en jämförelsevis mindre del av det belopp,  
som erfordras för täckande av skogsvårdsstyrelsernas medelsbehov.

Nu förhåller det sig så, att skogsvårdsstyrelserna här i landet befinna sig  
i en mycket tråkig ekonomisk situation. Under högkonjunkturen inflöto rik-  
liga medel i form av skogsvårdsavgifter, och skogsvårdsstyrelserna inrättade  
sig också därefter. Sedan kom lågkonjunkturen på skogsskötselns område, och  
det visade sig då för ett flertal skogsvårdsstyrelser vara förenat med mycket  
stora svårigheter att upprätthålla den administration, som de hade, och full-  
följa de åligganden, som skogsvårdsstyrelserna ha med anledning av 1923 års  
skogsvårdslag. Hade icke skogsvårdsstyrelserna haft så stora behållningar,  
som de hade, skulle det icke ha gått för dem att klara finanserna. Utgifterna  
ha nämligen under åren 1923—1926 överstigit inkomsterna med icke mindre  
än ca 2,670,000 kronor. Genom att skogsvårdsstyrelserna ha tagit i anspråk  
de behållningar, som de haft, ha emellertid dessa krympt ihop på ett mycket  
betänkligt sätt. Vid en utredning, som har verkställts av särskilt tillkallade  
sakkunniga, har det visat sig, att fem skogsvårdsstyrelser ha skulder, som  
överstiga tillgångarna. Man kan sålunda säga, att de egentligen strängt taget  
äro konkursmässiga. Fyra skogsvårdsstyrelser ha anlitat de behållningar, som  
de haft, i så stor utsträckning, att behållningen, tillgångarna utöver skulderna,  
är mindre än 10,000 kronor.

Det är givet, att ifall skogsvårdsstyrelserna skola kunna fortsätta med sin  
verksamhet, måste de sålunda tillföras nya medel. Det har också från skogs-  
vårdsstyrelserna och dessas förbund gjorts upprepade framställningar till  
Kungl. Maj:t om utredning på detta område och framläggande av förslag,  
varigenom skogsvårdsstyrelsernas ekonomi skulle bli upphjälpt. Även förra  
årets riksdag gjorde ett bestämt uttalande i det avseendet i ett betänkande  
från jordbruksutskottet. Det var för övrigt med anledning av en motion, som  
herr Olsson i Broberg hade väckt om en annan fördelning av skogsvårdsmed-  
len. Närmast med anledning av denna motion begärde jag Kungl. Maj:ts be-  
myndigande att tillkalla särskilda sakkunniga för undersökning av den före-  
liggande frågan. Dessa sakkunniga ha avlämnat ett ganska omfattande be-  
tänkande, och av detta framgår, att man måste räkna med, att skogsvårdssty-  
relserna för att fylla sina uppgifter behöva en årlig inkomst av 3.5 miljoner  
kronor. De skogsvårdsavgifter, som man kan beräkna skola inflyta, räcka  
icke till detta, utan det blir ett belopp av 550,000 kronor, som därutöver måste  
anskaffas för att få debet och kredit att gå ihop för skogsvårdsstyrelserna.

Frågan uppstår då, hur man skall skaffa detta belopp. Det ligger då när-  
mast till hands att antingen gå på samma linje, som jordbruksutskottet nu har



gått på, d. v. s. att hemställa hos riksdagen om att höja det av allmänna skattemedel utgående anslaget från 500,000 kronor till en miljon kronor eller något däromkring eller också att gå på den linjen att försöka få en höjning av skogsvårdsavgifterna. Såväl de sakkunniga som Kungl. Maj:t ansågo sig icke kunna gå den vägen att hos riksdagen hemställa om anvisandet av en så stor ökning av det allmänna skogsvårdsanslaget utan ansågo sig i stället böra föreslå en höjning av skogsvårdsavgifterna. Detta skulle enligt sakkunnigas förslag vinnas därigenom, att man skulle höja den procent av till skogsaccis taxerat virkesvärde, efter vilken skogsvårdsavgift beräknas, från nuvarande 1.3 procent, som fastställdes för så pass länge sedan som år 1912, till 1.7 procent. Då förelåg emellertid hos regeringen det kommunala skatteförslaget, som också innebär en förändring av lagen om skogsaccis, och regeringen ansåg det med hänsyn härtill vara möjligt att sänka det föreslagna procenttalet från 1.7 till 1.5, så att höjningen icke blev större än från 1.3 till 1.5 procent.

Nu har emellertid jordbruksutskottet avstyrkt detta förslag och i den del av motiveringen, som jag nyss läste upp, uttalat, att de felande medlen i stället borde skaffas genom en höjning av det av allmänna skattemedel utgående anslaget till skogsvårdens befrämjande.

För min del vill jag säga, att jag ingenting har emot att gå vare sig den ena eller andra vägen, men jag anser det vara av synnerligen stor vikt, när nu detta ärende föredrages i riksdagen, att riksdagens båda kamrar tydligt säga ifrån, vad som är innebörden i detta förslag, så att, om Kungl. Maj:t nästa år följer den anvisning, som utskottet på detta sätt gett, och föreslår en höjning av det allmänna skogsvårdsanslaget från 500,000 kronor till en miljon kronor eller något liknande belopp — jag kan ju icke nu säga vad som kan komma att visa sig behöfligt — vederbörande utskott och sedan riksdagen icke då kommer att säga, att det ha vi aldrig avsett att vara med om. Om riksdagens båda kamrar godkänna detta jordbruksutskottets uttalande, bör det vara med öppen blick för de ekonomiska och statsfinansiella konsekvenserna av ett godkännande av detta förslag till motivering.

Jag har varit angelägen att få göra detta uttalande i riksdagens båda kamrar även med hänsyn till den jordbruksminister, som kan komma att få i uppdrag att föreslå statsverkspropositionen på denna punkt till nästa år. Denne har ju att räkna med finansberedningen, och skall det vara möjligt att få fram ett sådant förslag, är det nog önskvärt, att det från riksdagens sida tydligt har sagts ifrån, att det är den vägen, som riksdagen vill gå. Ehuru jag icke här kan få något direkt medgivande från riksdagens sida, har jag åtminstone önskat att genom detta uttalande, som till äventyrs icke kommer att motsägas av någon inom riksdagen, dock få ett indirekt medgivande i den riktning, som jag här antytt.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Ja, jag får säga, att jag kan icke låta detta uttalande av herr jordbruksministern stå alldeles oemotsagt.

Herr statsrådet strök ju mycket kraftigt under, att det här är fråga om att slå in på en alldeles ny princip, då man här skulle göra det uttalandet, att i den mån som icke skogsvårdsavgifterna täcka skogsvårdsstyrelsernas medelsbehov, skulle bristen fyllas med statsmedel.

Det är icke en ny princip, såvitt jag kan förstå, därför att detta redan tillämpats tidigare. Om jag icke missminner mig, var ju anslaget till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet för några år sedan före. Detta anslag är ju numera höjt, så att det utgör 500,000 kronor. Vi veta, att centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund har sammanträderna och därvid uppgör budgetförslag och i samband därmed ger anvisningar på vad som brister samt vad man följaktligen måste pretendera på att få från staten. I detta fall finnas ju två utvägar

Ang. anslag  
till  
skogsvårdens  
befrämjande.  
(Forts.)

Ang. anslag  
till  
skogsvårds-  
befrämjande.  
(Forts.)

att få medel, antingen i form av skogsvårdsavgifter eller så, att staten får träda till och täcka vad som brister, då det gäller att uppehålla skogsvårdsstyrelsernas verksamhet.

Nu ligger ju detta ärende så till, att, såsom herr statsrådet här konstaterade, det förslag, som regeringen kommit med, stod i visst förhållande till kommunalskattefrågan, ity att de beräknade inkomsterna av skogsvårdsavgifterna voro i viss mån beroende av kommunalskattefrågans utgång, alldenstund beloppet av skogsaccisen, varpå skogsvårdsavgifterna grunda sig, står i direkt samband därmed. Nu har man ju räknat med, att skogsaccisen skulle giva större belopp än för närvarande. Som vi veta, har ju hittills 10 procent av skogsvårdsavgifterna inlevererats till statskontoret för att fördelas mellan de ekonomiskt svagast ställda skogsvårdsstyrelserna. Nu har ju regeringen här i sin proposition föreslagit, att dessa 10 procent skulle ökas till 50 procent. Den utredning, som de sakkunniga gjort, har emellertid givit vid handen, att 1912, då lagen om skogsvårdsavgifter kom till, så beräknades efter teoretiska grunder, att dessa 10 procent skulle motsvara skogsvårdsavgifterna från kronans skogar. Det beräknades nämligen, att å dessa kronans skogar skulle belöpa cirka 10 procent av skogsvårdsavgifterna i allmänhet. Då ansågs det skäligt, att dessa 10 procent ingingo till statskontoret som utjämningsmedel. Nu har man dock här, sedan man närmare utrett, hur mycket dessa skogsvårdsavgifter från kronans skogar egentligen skulle utgöra, kommit till det resultatet, att de uppgå till 13.34 procent, efter vad jag vill minnas. Då har man ansett lämpligt och föreslagit, att de medel, som verkligen inflöte, skulle ingå till statskontoret och fördelas, och därvid har man hyst förhoppningen, att utjämningsmedlen skulle komma att ökas.

Jag har bara velat nämna detta. Men den springande punkten, som man brukar säga, skulle jag också i anledning av herr statsrådets anförande vilja beröra. Då herr statsrådet ville fästa uppmärksamheten på att den princip, som det här är fråga om, skulle vara ny, så vill jag invända, att såvitt jag kan fatta, är det just ingen ny princip, därför att det redan länge tillämpats, att vad som brister i skogsvårdsavgifterna skulle kunna fyllas av statsmedel. Någon annan utväg kan man icke finna. Skulle det kunna ordnas på annat sätt, vore det gott och väl. Det är ju dock så, att skogsvårdsstyrelsernas verksamhet måste upprätthållas. Då är frågan, var vi skola taga medel därtill. Finnes det ingen annan möjlighet, då är det ingen annan råd än att staten träder emellan och hjälper till, om nämligen skogsvårdsstyrelsernas verksamhet skall kunna i nödig utsträckning upprätthållas.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Hellström**: Herr talman! Jag vill icke på något sätt tvista med herr Olsson i Broberg, huruvida det är en ny finansieringsprincip eller icke, som här kommit till uttryck. Jag har framhållit, att hittills har skogsvårdsstyrelsernas medelsbehov till alldeles övervägande del täckts med skogsvårdsavgifter och att det endast är mindre belopp, som tagits av allmänna skattemedel. Vad som för mig varit det huvudsakliga är att få fastslaget, att riksdagen, sedan detta blivit påpekat, gått in för att man för reglerandet av skogsvårdsstyrelsernas ekonomi under de närmaste åren skall använda allmänna skattemedel.

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmannen först framställd proposition beträffande utskottets hemställan blev berörda hemställan av kammaren bifallen.

Vidare gav herr talmannen beträffande motiveringen proposition på bifall till det av herr Johansson i Uppmälby i avseende härå under överläggningen gjorda yrkandet; och fattade kammaren beslut i enlighet härmed.

## § 11.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skogsvårdsavgift, lämnades på begäran ordet till

*Ang. förslag till förordning om skogsvårdsavgift.*

Herr **Johansson** i Uppmälby, som yttrade: Herr talman! Med hänsyn till lappmarkslagen och skogsaccislagen samt riksdagens nyss fattade beslut att icke höja skogsvårdsavgifterna ber jag att få yrka avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll det av herr Johansson i Uppmälby framställda yrkandet.

## § 12.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till skogsvårdsstyrelsernas förbund; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

## § 13.

Härefter företogs till avgörande andra särskilda utskottets memorial, nr 2, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande de i utskottets utlåtande nr 1 framlagda förslag angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m.

*Ang. kamrarnas skiljaktiga beslut rörande omorganisation av det högre skolväsendet m. m.*

Vid föredragning av andra särskilda utskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner hade kamrarna fattat skiljaktiga beslut dels angående utskottets hemställan, och dels angående utskottets motivering.

Uti förevarande memorial hade utskottet framlagt förslag till sammanjämkning av de skiljaktiga besluten, under avdelning I i vad de avsåge utskottets hemställan och under avdelning II beträffande motiveringen.

Uti en vid memorialet fogad reservation hade herrar *Rydén, Olof Olsson, Oscar Olsson, Pauli, P. C. Jonsson, Wagnsson* och *Englund* förklarat, att de under utskottets överläggning om sammanjämkning av kamrarnas beslut i de under avdelning II omnämnda frågorna företrätt den meningen, att av konstitutionella skäl någon sammanjämkning icke bort äga rum.

*Avdelning I.*

Utskottets hemställan bifölls.

*Avdelning II.**Punkten 1.*

Beträffande utskottets motivering i fråga om kristendomsundervisningen i gymnasierna hade första kammaren bifallit ett under överläggningen framställt yrkande, att i utskottets motivering skulle näst efter det stycke, som å sid. 85 började med orden »Undersöker man» och slutade med »allmänbildande natur», införas ett nytt stycke med den lydelse, som angivits i herr *Wallerius* å sid. 259 i utlåtandet upptagna reservation, varemot andra kammaren godkänt utskottets motivering i berörda hänseende.

I ändamål att i denna del sammanjämka de skiljaktiga besluten hemställde utskottet i förevarande punkt, att kamrarna, med frånträdande av sina förut

Ang.  
kamrarnas  
skiljaktiga  
beslut rörande  
omorganisa-  
tion av det  
högre skol-  
väsendet m. m.  
(Forts.)

därutinnan fattade beslut, måtte besluta, att det stycke å sid. 86 i det tryckta utlåtandet, som började med orden »Gäller det» och slutade med orden »fria tillval», skulle erhålla följande lydelse:

»Gäller det sedan att välja ut de ämnen, som skulle utgöra den ovannämnda kärnan och således var obligatoriska, anknyter utskottet i avseende härå till de allmänna synpunkter, som förut framhållits, och finner det självklart, att modersmålet ingår i såväl latin- som reallinjens ämneskärnor. Likaledes torde historien med hänsyn till dess utvecklande och uppfostrande betydelse böra tillhöra de obligatoriska ämnena, dock med väsentligt starkare betoning än nu av det i ämnet ingående momentet medborgarkunskap; i historieundervisningen torde jämväl vissa ämnesmoment, som för närvarande ingå i kristendomsundervisningen å det högsta gymnasiestadiet, böra inrymmas. Självklart är ock, att latin bör vara obligatoriskt på latinlinjen, liksom matematik på reallinjen. Det fjärde obligatoriska ämnet måste, synes det utskottet, vara ett främmande levande språk. Härtill skulle så, enligt vad nyss sagts, komma ytterligare tre ämnen, samtliga genom fria tillval.»

Uti särskilda vid denna punkt fogade reservationer hade dels herrar *P. Adolf Dahl, Karl Johan Ekman, Johan Bernhard Johansson, Lundell, Lindskog, Wallerius* och *Holmdahl* samt fröken *Wellin*, dels ock herr *Bergman* framlagt särskilda förslag till sammanjämkning i fråga om kristendomsundervisningen i gymnasiet.

Vid punkten var därjämte fogad reservation av herr *Mosesson* utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

**Herr Wallerius:** Herr talman! I avseende å det av kammaren nyss fattade beslutet i den första punkten kunde det visserligen vara skäl att framhålla, att den förlikning, som ingåtts mellan kamrarnas båda beslut däri, måste betecknas såsom synnerligen mager. Vi hava ju försökt att komma längre, men vi hava icke lyckats. Här är ju icke fråga om annat än att antingen bifalla eller avslå ett sammanjämningsförslag.

Kunde man hava sagt detta om det, som är innefattat under den första punkten, kan man med ännu större skäl säga detsamma angående utskottets sammanjämningsförslag på den nu föredragna punkten, nämligen att det är alltför magert, det som där erbjudes. Man vill beträffande kristendomsundervisningen på det ifrågavarande gymnasiestadiet, att denna skall inrymmas i historieundervisningen med vissa ämnesmoment, som för närvarande ingå i den särskilda obligatoriska kristendomsundervisningen. Jag menar, att det är i verkligheten mycket litet, som härutinnan ernås, ty en undervisning i allmän historia kan ju icke gå förbi religionernas historia och särskilt den kristna religionens historia, utan den måste åt desamma bereda ett visst utrymme. Men framför allt måste jag beteckna detta förslag som absolut otillfredsställande därför, att det icke betryggar någon plats på det ifrågavarande stadiet åt det moment i kristendomsundervisningen, som icke är att räkna såsom det historiska. Någon som helst trygghet för att dessa viktiga moment skola komma med finnes icke. Man kan icke förutsätta, att en lärare med vederbörlig kompetens just för detta ämnesområde skall tillika vara lärare i historia. Och vidare, i och med att man förlägger kristendomsundervisningen eller vissa moment därav till historieundervisningen, berövar man denna viktiga kristendomsundervisning dess självständighet, dess karaktär av självständigt ämne.

Det är dessa två brister, dels inknappningen och dels borttagandet av ämnets självständighet, herr talman, som gör, att jag på denna punkt i debatten

inskränker mig till att yrka avslag å utskottets sammanjämningsförslag i detta fall.

Häruti instämde fröken *Wellin* samt herrar *Anderson* i Storegården, *Olsson* i Broberg och *Olsson* i Kalmar.

Ang.  
kamrarnas  
skiljaktiga  
beslut rörande  
omorganisa-  
tion av det  
högre skol-  
väsendet m. m.  
(Forts.)

Herr **Rydén**: Herr talman! Jag skall be att få instämma i den föregående talarens yrkande om avslag på det föreliggande sammanjämningsmemorialet men av helt andra skäl än dem, han anförde. Jag yrkar avslag av rent konstitutionella skäl. Inom utskottet hävdade jag den uppfattningen, att sammanjämkning både beträffande den nu föredragna punkten och beträffande den andra punkten under denna avdelning icke borde få förekomma på grund därav, att en sammanjämkning i båda dessa fall strede mot hela den praxis i fråga om sammanjämningsförfarandet, som utmärkt icke bara den tid, jag deltagit i riksdagsarbetet, utan även en tid, som torde spänna över hela det nya representationsskicket.

Det ligger nämligen så till beträffande denna punkt, att utskottet framlagt en logiskt och sakligt sammanhängande motivering i fråga om gymnasiets organisation; och denna motivering är antagen av båda kamrarna, både första och andra kammaren. Därjämte föreslog herr Wallerius, att det skulle tilläggas i motiveringen en mening, som kammaren känner väl till; och yrkande härom framställdes i båda kamrarna. Här ägde votering rum i andra kammaren, och andra kammaren avslög detta tillägg, men första kammaren biföll det med en rösts majoritet. Denna kom för resten, som alla veta, till på det sättet, att en ledamot av högerpartiet kvittat bort två socialdemokrater. Följaktligen är det problematiskt med denna majoritet. Men man har ju att räkna med den realiteten, att det föreligger ett kammarbeslut, hur detta nu än tillkommit. Första kammaren har bifallit yrkandet om tillägg till motiveringen.

Enligt all praxis, som jag känner till och som i den statsrättsliga litteraturen är berörd — jag har gått igenom den — har icke sammanjämkning ägt rum i ett fall som detta, där den ena kammaren gått på rent avslag och den andra på rent bifall. Detta av det skälet, som alla grundlagskommentatorer äro ense om, att en sammanjämkning kan icke äga rum, när besluten äro helt och hållet motsatta. »Har den ena kammaren», säger Malmgren i sin sista grundlagskommentar, »beslutat rent avslag, saknas varje basis för sammanjämkning, och utskottet har här endast att anmäla, att frågan måste anses förfallen.» Samma uppfattning hävdar professor Reuterskiöld i sin grundlagskommentar. Professor Gränström, som skrivit en akademisk avhandling om detta ämne, kommer, efter att hava framlagt ett mycket stort material, till samma uppfattning. Jag har hört i första kammaren, att en av de praktiskt erfarnaste män, som vi ha på detta område, nämligen herr Hederstierna, som i många år tillhört riksdagens kanslideputerade och särskilt haft att sysselsätta sig med att sammanjämka motiveringar, då kamrarna i frågor, som tillhöra tillfälligt utskotts behandling, stannat i divergerande motivering, har givit uttryck åt samma uppfattning, att en sammanjämkning i detta fall icke kan äga rum, utan att den skall ogillas i kamrarna av skäl, som förut anförts.

Herr talman! Jag skall följa den föregående talarens exempel att icke ingå i någon realdebatt om saken; men av konstitutionella skäl och med hänsyn till att den praxis, utskottet gått in för, skulle leda till upprivande av den ordning, som utbildat sig på detta område, vilket skulle få ganska vidsträckt verkningar, så ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets förslag till sammanjämkning.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Jag kommer i likhet med de två föregående talarna att yrka avslag å utskottets sammanjämningsförslag.

Ang.  
kammarnas  
skiljaktiga  
beslut rörande  
omorganisa-  
tion av det  
högre skol-  
väsendet m. m.  
(Forts.)

Men då jag förra gången, då frågan behandlades av kammaren, av sjukdom var förhindrad att tala, ber jag, herr talman, att utan att på något sätt gå utanför detta ämne dock få lägga upp några tankar, som jag icke kan utan vidare låta vara utsagda.

Det har nämligen i ganska stor utsträckning uttalats, att detta, att man på gymnasiestadiet fattat ett beslut i enlighet med utskottets förslag, skulle vara ett bevis för att beslutet grundade sig på kristendomsfientlighet. Jag kan omöjligen låta denna tanke få gälla. Jag behöver väl icke här inför kammaren deklarerera, att jag aldrig med min röst kunnat bidraga till något sådant. Jag har tvärtom i utskottet deklarerat, att för mig liksom för många andra är det angeläget att slå vakt om kristendomsundervisningen.

Jag ber de ärade kamraterna i kammaren låta mig ett litet ögonblick få framställa, hur saken ligger till i detta fall. Det är ju så, att icke mindre än cirka 94 procent av våra barn få nöja sig med kristendomsundervisningen i folkskolan, och med den undervisningsplan, som gäller, få de nöja sig med två à tre timmars undervisning i veckan. I detta fall har jag blivit något överraskad av ett yttrande från en man i första kammaren, som på detta område i dag kämpade i sitt anförande för den utsträckta undervisningen på gymnasie-stadiet. Men då vi hade kristendomsundervisningen uppe till debatt för några år sedan, då det gällde antalet undervisningstimmar, och vi i andra kammaren lyckades få ett beslut om tre timmars undervisningstid i veckan på folkskole-stadiet, var denne man, som nu i första kammaren kämpade för en utsträckt undervisning på gymnasieområdet, med bland de tre präster, som den gången röstade mot och fällde förslaget. Se vi sedan på de 6 procent, som återstå ut-över de 94, som få hela sin skolunderbyggnad i folkskolan, så åtnjuta dessa 6 procent 4 års kristendomsundervisning i realskolan. Sedan går minst hälften av dessa 6 procent ut i det praktiska livet. Dessa ha alltså icke mer än den tid, de gått i folkskolan och realskolan, fått åtnjuta denna kristendomsunder- visning. De övriga 3 procenten gå så in i gymnasiet; och där få de obligatorisk kristendomsundervisning i det treåriga gymnasiet i ett år och i det fyraåriga i två år. Då de sedan komma i de två sista årsklasserna, finnes det intet tvång men icke heller något som helst förbud för dessa att deltaga i kristendoms- undervisningen. De ha dock fått obligatorisk kristendomsundervisning i tio eller elva år. Och här skulle jag inom parentes vilja säga, att är det en kristendoms- lärare, som är besjälad av kristendomens anda och kan göra undervisningen in- tressant, så att de unga männen se, att i denne man ha de icke bara en lärare utan en kristen, en som både vill lära och leva som en kristen, då är jag övertygad om, att denne lärare nog skall få elever, som söka sig till denna undervisning. På detta stadium gäller det i undervisningen huvudsakligen repetition, dogmatik och kyrkohistoria. Jag vill icke på något sätt förringa värdet av detta utan tvärtom, men då eleverna redan ha på realskolestadiet och i början på gymnasiet fått undervisning i dessa ämnen, kunna de reda sig. Att man skall tvinga dem att alltså fullfölja dessa studier, är något, som bjuder mig emot.

Jag må här konstatera, att det finnes män, som nu äro bekymrade över att detta tvång upphäves, vilka äro lika bekymrade, när det gäller utnämningen av liberala teologer till professorer vid universiteten. Dessa bekymmer över ut- nämningar tagas upp i tidningsartiklar och resolutioner men när så dessa, som undervisas av dessa professorer, komma ut som kristendoms lärare är man be- kymrad för att gymnasisterna icke genom tvång skola få nog av den under- visning, som dessa enligt deras mening olämpliga lärare komma att ge.

Det har också funnits tider i vårt land, då man på allvar från statskyrkohåll har krävt befrielse från den kristendomsundervisning, som meddelats i våra läroverk. Det växlar och skiftar, som man kan se. Men det är nog säkert föräldrar i tusental i vårt land, som icke äro vidare glada över den kristendoms-

undervisning, som många gånger meddelas i våra läroverk. Nu har man på sista tiden, såvitt jag följt med, både i tidningspressen och i den reservation, som är avgiven i första kammaren av herr Bergman, övergivit det egentliga kravet på religiös och kristlig undervisning och i stället framhållit betydelsen i kulturellt avseende. Man skall bliva bekant med antiken, säger man, för att rätt kunna förstå vissa skalders arbete, men jag undrar, om det egentligen är kristendomsundervisningens uppgift att på detta sätt meddela kunskap, och jag tror därför, herr talman, att, såsom saken nu ligger, vinnes det mera med att man avslår sammanjämningsförslaget och vädjar till ecklesiastikministern, att han vid utfärdandet av undervisningsplanen vill tillse, att kristendomsundervisningen blir på bästa sätt tillgodosedd. Hur detaljerna skola ordnas blir hans sak.

Då nu första kammaren har i så bestämd riktning uttalat sig för herr Wallerius reservation kan, såsom här förut är antytt, någon sammanjämkning icke gärna äga rum. Därför ber jag, herr talman, att få yrka avslag på sammanjämningsförslaget.

**Herr Lindskog:** Herr talman! Jag skall be att få instämma med den föregående talaren och yrka avslag å sammanjämningsförslaget. Dock vill jag säga, att jag icke kan och icke har kunnat vara med om herr Rydén's åsikt, att konstitutionellt sett en sammanjämkning icke skulle kunna äga rum. Jag medger gärna och villigt hans större kompetens på detta område, men jag vill betona, att inom utskottet ha de personer, som där kunde anses representera det högsta konstitutionella vetandet, ställt sig på en annan ståndpunkt. Herr Rydén har här åberopat professor Reuterskiöld's grundlagstolkning i hans upplaga av grundlagen. Men jag vill då för de närvarande påpeka, att herr Reuterskiöld själv var närvarande, och är antecknad som närvarande vid utskottets beslut. Han har röstat med majoriteten och har icke reserverat sig. Det torde väl ändå få anses, att herr Reuterskiöld i varje händelse är mera vittnesgill i vad angår hans egen grundlagsedition och dess tolkning, än vad herr Rydén är på ifrågavarande område.

Jag ber nu att få övergå till själva sakfrågan. Jag skall icke ingå på vad jag från mina utgångspunkter sett skulle anse vara riktigt, ty jag menar, att det är en annan sak, som vi nu så att säga få koppla av. Vad vi få tänka på är detta: är sammanjämkningen såsom sådan riktig eller icke, d. v. s. ger den rättvisa åt bägge kamrarna i deras olika uppfattning om sakfrågan? Då måste jag säga, att jag anser, att denna sammanjämkning är utomordentligt otillfredsställande. Jag skulle icke tveka att kalla den humbug. Humbug i så måtto nämligen, att vad man här har givit åt första kammaren, det är det rena intet. Det är i verkligheten blott och bart detsamma som att uppmana första kammaren att ansluta sig till andra kammarens beslut. Detta att bestämma, att i historieundervisningen vissa moment av kristendomsundervisningen böra ingå, det är ju detsamma som att helt avskaffa den obligatoriska kristendomsundervisningen.

Man skulle ju kunnat gå fram på andra vägar, man skulle kunnat låta kristendomsundervisningen ingå i en klass av de två, eller tagit en timme av de två, men att säga, att vissa moment av kristendomsundervisningen skola ingå i andra delar av skolundervisningen, d. v. s. att kristendomen skall läras av historielärarna under deras timmar, ja, det är absolut intet annat än vad som redan nu förekommer under våra historiektioner. Ty varje historieundervisning måste alltid upptaga ämnesmoment från kristendomsundervisningen. Man ger sålunda härmed absolut intet nytt åt historieundervisningen, och det är sålunda från ren rättvishetssynpunkt, som jag måste anse, att denna sammanjämkning

*Ang.  
kamrarnas  
skiljaktiga  
beslut rörande  
omorganisa-  
tion av det  
högre skol-  
väsendet m. m.  
(Forts.)*

Ang.  
kamrarnas  
skiltjaktiga  
beslut rörande  
omorganisa-  
tion av det  
högre skol-  
väsendet m. m.  
(Forts.)

är absolut otillfredsställande; och från denna synpunkt måste jag yrka avslag på den.

Jag kan icke neka till att jag går ännu längre. Jag anser, att denna sammanjämkning innebär ett minus för deras ståndpunkt, som verkligen anse, att kristendomsundervisningen äger både ett etiskt moment och ett bildningsmoment av värde. Jag är ängslig för de efterverkningar, för de konsekvenser, som denna inskränkning kan ha på realskolans undervisningsplan. Det föreligger ju, som herrarna väl veta, en stor socialdemokratisk motion, som går ut på att kristendomsundervisningen i realskolan skall indragas och att man skall låta kristendomsmoment ingå i historieundervisningen. För min del måste jag uttala en farhåga för att, när man väl har börjat med gymnasiet, konsekvenserna skola dragas ut precis i överensstämmelse med den socialdemokratiska motionen till att gälla även realskolan.

Jag anser sålunda, att denna sammanjämkning icke blott icke ger rättvisa åt första kammarens ståndpunkt utan direkt leder i motsatt riktning, och därför, herr talman, ber jag att få yrka avslag på sammanjämningsförslaget.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Henrikson*.

Herr **Johanson** i Huskvarna: Herr talman! Då även jag anser, att det föreliggande sammanjämningsförslaget icke bör av riksdagen bifallas, har jag begärt ordet för att med några ord ange skälen härför.

Den sammanjämkning, som av utskottet i fråga om kristendomsundervisningen föreslås, kan icke anses tillfredsställande, enär kristendomsämnet därigenom till väsentlig del skulle degraderas till att vara allenast ett valfritt ämne, varvid kan befaras, att det skulle komma att ganska allmänt bortväljas.

Den ungdom, som växer upp uti ett kristet land, bör ju dock även vid undervisningen göras förtrogen med den grundåskådning, på vilken detta lands samhällsbyggnad vilar. Men framför allt anser jag, att ett ämne av det ideella och karaktärsdanande innehåll, som kristendomsämnet har, är nödvändigt, om icke hela skolbildningen skall bli blott en yttre formell kunskapstillägnelse utan djupare sammanhang med karaktären och det inre livet. En viktig synpunkt är även, att hela vår kultur och historia såväl i denna som i gångna tider, icke kan rätt förstås och att omdömet därom blir skevt och famlande, om ej under skoltiden en någorlunda grundlig insikt i den kristna åskådningen, historien och kulturen inhämtats. Det är därför av vikt, att ämnet även på det högre skolstadiet bibehålles såsom obligatoriskt undervisningsämne, om ock kan medgivas, att det i gymnasiet till följd av ämnesträngseln kanske måste nöja sig med ett begränsat timantal och att det, om så befinner sig erforderligt, må uteslutas ur själva den slutliga examen. Det viktigaste är, att det alltså bibehålles såsom obligatoriskt undervisningsämne.

På det att Kungl. Maj:t måtte äga fria händer att vid det slutliga utformandet av skolans undervisningsplan beakta det nu framställda önskemålet i fråga om kristendomsundervisningen — vilket önskemål delas, jag vågar kanske påstå, av flertalet i vårt land — finner jag mig föranlåten att nu yrka avslag på utskottets sammanjämningsförslag.

Med herr Johanson i Huskvarna förenade sig herrar *Magnusson* i Tumhult, *Göranzon*, *Wirsell*, *Johansson* i Väby, *Petersson* i Lerbäcksbyn, *Jönsson* i Boa, *Leffler*, *Magnusson* i Skövde, *Lundgren*, *Lindmark*, *Grapenson* och *Persson* i Falla.

Herr **Weibull**: Herr förste vice talman! Då jag vid behandlingen av skolfrågan rörande ämnet kristendom biträtt utskottets förslag, så har jag gjort



det icke av antireligiösa synpunkter utan tvärtom. Jag vill, då man nu har gått in för — något som jag för övrigt gillar — att ha fyra ämnen obligatoriska och de övriga tre valfria, meddela, att jag, med den kännedom jag har om ett kommunalt gymnasium såsom ledamot av dess styrelse och såsom mångårigt examensvittne, funnit att kristendomsämnet de sista åren i gymnasiet faktiskt betraktas såsom ett biämne. Den unge eleven, som skall avlägga sin studentexamen, är så upptagen av de ämnen, som han vill studera vid universitetet, vid ingenjörsskolan, vid militärakademien eller lantbruksskolan, att dessa ämnen taga hans tid helt och hållet i anspråk. Kristendomsämnet har då kommit att bli ett biämne, som han på grund av de skäl som jag nämnt mindre blir i tillfälle koncentrera sig på.

Jag finner den sammanjämkning, som nu föreligger, då man alltså vill förlägga kristendomsämnet till historieundervisningen, anmärkningsvärd. Då måste man bland annat betänka, att denna historieundervisning skulle kunna tänkas komma att bedrivas av lärare, som icke tillhöra vår religion. Sålunda skulle det absurda kunna inträffa, att religionsundervisningen skulle kunna meddelas av en främmande trosbekännare. Vidare ser jag saken så, att de, som skola bli teologer, de som vid universitetet skola bedriva studier just i kristendomens historia och dogmer, de ha då icke fått tillfälle erhålla den undervisning de behöva. Den undervisning, som bjudes dem de sista gymnasieåren, är ur deras synpunkt mindervärdig. De ha icke så, som om ämnet vore valfritt, kunnat få en sådan undervisning, som fordras för deras utbildning såsom teologer. Det är alltså en mindervärdig undervisning, som bjudes de blivande teologerna.

Jag vill därför instämma med dem, som yrka avslag på sammanjämningsförslaget, och har jag samtidigt velat med dessa ord meddela den synpunkt jag anlagt, då jag vid skolfrågans behandling röstat för skolutskottets förslag och alltså mot Wallerius reservation.

**Herr Mosesson:** Jag beklagar, herr förste vice talman, att man vid den s. k. kompromissen gick in för en sådan lösning, varigenom kristendomsämnet såsom obligatoriskt ämne i de högsta ringarna i gymnasiet med nödvändighet måste försvinna. Jag har tidigare givit uttryck åt denna mening, och jag kommer fortfarande att hävda den. Jag kan icke anse det vare sig ur religiös, kulturell eller pedagogisk synpunkt rätt och riktigt, att de personer, som, åtminstone vad man kan döma av deras ungdom och uppfostran, skola bli de ledande klasserna i vårt land, skola genom statens åtgärder nödgas att skaffa sig kunskaper om en hel del fakta och data rörande vår religion i historieundervisningen, medan man återigen förklarar, att de idéer, som ha varit avgörande och äro avgörande i såväl den enskildes som folkens liv, de idéerna skola de unga icke behöva taga kännedom om. Jag menar delvis mot min ärade vän, herr Bengtsson i Norup, att om det är så, att somliga genom statens åtgärder få en bättre och grundligare kunskap i allmänna ämnen, då kan man också begära, att dessa också skola hava en djupare insikt i det som är det avgörande i all historisk utveckling, i all mänsklig utveckling, än vad menige man har. Jag ser kristendomsämnet både som kunskapsämne och som ett karaktärsdanande ämne av utomordentlig betydelse. Som kunskapsämne och i varje fall som karaktärsdanande ämne har det betydelse, om ämnet rätt meddelas i undervisningen och om det tillägnas av eleverna. Men nu har det redan skett, att man i kompromissen har fattat beslut, varigenom ämnet kommer att upphöra att vara obligatoriskt. Jag kan allenast beklaga det.

När nu herr Rydén, å ena, och herr Lindskog, herr Bengtsson i Norup jämte andra, å andra sidan, yrka avslag å sammanjämningsförslaget, så återstår för mig naturligtvis att gå härifrån utan att göra något yrkande. Men jag kan

Ang.  
kamrarnas  
skiljaktiga  
beslut rörande  
omorganisa-  
tion av det  
högre skol-  
väsendet m. m.  
(Forts.)

Ang.  
kamrarnas  
skiljaktiga  
beslut rörande  
omorganisa-  
tion av det  
högre skol-  
väsendet m. m.  
(Forts.)

icke dela den meningen att det är bättre, om det är så att det härvidlag blir rent bord. Jag menar, att det förslag som utskottet har framburit dock innebär något värdefullare för kristendomens vänner än som nu blir följden genom det beslut som kammaren kommer att fatta. Ty om regeringen nu ingenting gör i syfte att alls bibehålla kristendomsämnet, lär ingen kunna säga, att regeringen har uraktlåtit något som den varit pliktig att göra. Hade däremot sammanjämningsförslaget antagits, låt vara att det icke varit så formulerat som jag önskat, då hade det dock varit en direkt anvisning för Kungl. Maj:t att göra något i det syfte, som vi avsågo, vilka biträtt herr Wallerius reservation.

Som saken nu ligger, herr talman, har jag intet yrkande. Men jag vill nämna till protokollet, att jag i utskottet yrkade, att kristendomsämnet skulle insättas såsom en specialgren av historieundervisningen och såsom en särskild kurs lämpligen överlämnas åt läraren i kristendom, enär jag anser honom vara den pedagogiskt mest kvalificerade för att handhava en sådan undervisning.

Herr **Holmdahl**: Herr förste vice talman! Det kan synas djärvt av mig att gå in på den konstitutionella sidan av här föreliggande fråga, men jag kan ändå icke underlåta att göra det, då det synes mig, som om goda skäl också framförts för en annan ståndpunkt än den herr Rydén företräder. Man har från denna sida framhållit, att besluten i denna punkt voro sammanställande ifråga om klämman, under det att de differerade i fråga om motiveringen i viss del, och att vid sådant förhållande sammanjämkning icke kan förekomma, utan att den del av motiveringen, i vilken icke sammanfallande beslut fattats, bortfaller automatiskt. Gentemot detta tillåter jag mig att säga, att det synes mig vara ett mycket formalistiskt betraktelsesätt. När frågan om sammanjämkning eller icke är uppe, går man tillbaka till praxis, och då man har att taga ställning till en dylik fråga, synes mig framför allt lämplighetsskälerna böra få göra sig gällande. Det resonemang som förts från de socialdemokratiska reservanternas sida är, som jag nyss nämnde, i hög grad formalistiskt. Formellt sett hava kamrarna fattat samma beslut med avseende på klämman. Reellt sett hava de stannat i olika beslut. Den kläm, det gäller, innebär nämligen, att riksdagen beslutat bemyndiga Kungl. Maj:t att *med aktgivande på de synpunkter utskottet i det föregående gjort gällande* utfärda föreskrifter för gymnasiets och lyceets organisation, m. a. o. i klämman hänvisas till motiveringen, och denna motivering har fått en ändrad innebörd i första kammarens beslut. Under sådana förhållanden synes det mig här föreligga två olika beslut, mellan vilka sammanjämkning uppenbarligen kan ske.

Då jag emellertid kommer till samma slutyrkande som herr Rydén, kunde det jag nu sagt, anses som en skäligen onödig utvikning. Men jag kommer till samma slut beroende på olika motiv. Jag hade kanske icke behövt gå in på dessa motiv utöver vad som redan skett från herr Wallerius' och herr Lindskogs sida, om icke den senaste ärade talaren, herr Mosesson, hade gjort gällande, att det här föreliggande sammanjämningsförslaget även från rent sakliga synpunkter syntes honom innebära vissa fördelar och, försävt jag förstod honom, också bör antagas utifrån dessa hans utgångspunkter. Jag kan icke finna, att så är fallet. Jag måste där förena mig med dem som redan anfört, att här i själva verket icke föreligger en sammanjämkning.

Vad innebär sammanjämningsförslaget? Jo, det innebär, att i historieundervisningen »torde», som det heter, jämväl vissa ämnesmoment, som för närvarande ingå i kristendomsundervisningen å det högsta gymnasiestadiet böra inrymmas. Vad innebär nu detta? Jo, det innebär först, att här utsäges en fullkomligt självklar sak. Det har aldrig bedrivits någon historieundervisning på

gymnasiestadiet, utan att i denna ingått moment ur religionens och den kristna kyrkans historia. Man kan icke på detta skolstadium i historieundervisningen undgå att gå in på vad religionerna och kristendomen genom institutioner, samfund, kulturer, författningar, läror och personligheter betytt i den allmänna kulturutvecklingen, i mänsklighetens allmänna historia. Det är alltså en fullkomligt självfallen sak att i historieundervisningen sådana moment skola ingå. Därför innebär från vår synpunkt sett det här föreliggande uttalandet ingenting — plus minus noll. Men för det andra — och det är för mig det viktigaste — denna punkt, som här insatts, tillgodoser icke på något sätt, även om vissa moment av kristendomsämnet skulle ytterligare läggas till historieämnet, önskemålen om en mera tryggad och befästad ställning för kristendomsämnet på gymnasiets högre stadier. Ty det är att märka, mina damer och herrar, att för ett ämnes ställning på gymnasiet och överhuvud taget i den högre skolan är det av största vikt, att detta ämne har fullt kvalificerade och kompetenta lärare. Ett ämnes ställning på gymnasiet beror på tillgången till speciallärare, och därför kan aldrig kristendomsämnets ställning tillgodoses på det sättet, att vissa moment ytterligare skola ryckas in i historieundervisningen. I det hänseendet är jag övertygad om att samtliga historielärare vid våra gymnasier instämma med mig. Kraven på historielärarnas kompetens äro verkligen så omfattande, att det måste stöta på stora svårigheter, icke minst från kompetenssynpunkt att här ytterligare pålägga dem nya ämnesområden, som de skola behandla på gymnasiet. Därtill kommer, att historien är ett ämne, i vilket det redan nu råder en verklig stoffträngsel. Man kan icke utan att spränga ämnets ram utan vidare lägga nya moment ifrån andra ämnen in i detta ämne. Det är på dessa skäl, som jag för min del icke har kunnat finna, att från rent saklig synpunkt detta sammanjämningsförslag är godtagbart från deras sida som yrka, att kristendomsämnets ställning i stort sett förblir densamma som hittills.

Vad nu gäller detta ämnes betydelse på gymnasiets timplan, alltså de sakliga skälen för reservanternas ståndpunkt, så har jag redan vid två olika tillfällen under den skoldebatt som här förts yttrat mig om den saken, och jag skall icke upprepa vad jag då sagt. Jag tillåter mig blott att erinra om att även från utskottets egen utgångspunkt, enligt vilken gymnasiet bör icke blott lägga grunden till en specialutbildning, utan också och framför allt grundlägga en högre allmänbildning, är det som reservanterna kunna resa detta krav, att kristendomsämnet alltfört bör vara obligatoriskt. Det förhåller sig otvivelaktigt så, att ett undanskjutande av detta ämne skulle betyda en sänkning av den högre allmänbildning, som det svenska gymnasiet sedan gammalt velat och kunnat skänka. Det är icke minst ifrån denna synpunkt som man måste beklaga, ifall det beslut som fattas i skolfrågan också skall hava med sig som konsekvens, att kristendomsämnet skulle få ett begränsat utrymme på gymnasiet.

Vi stå nu, mina damer och herrar, inför epilogen till skolfrågans behandling vid 1927 års riksdag.

Epilogen har i dramats historia understundom fått tjäna det ändamålet att förebygga vissa missuppfattningar rörande styckets innehåll. Jag tillåter mig påpeka, att den epilög, som här föreligger i utskottsbetänkandets punkt 2, i mycket hög grad fyller denna epilogens gamla uppgift att förebygga missuppfattningar i fråga om styckets innehåll. Det har nämligen och med stor styrka gång på gång gjorts gällande, att de beslut, som här fattats i skolfrågan, skulle vara en samförståndslösning och ett uttryck för en verklig vilja till samförstånd. Jag vågar påstå, att med den epilög, som här föreligger, är varje sådant missförstånd hädanefter uteslutet. För att styrka detta påstående skall jag tillåta mig erinra om utgångspunkten för hela denna sammanjämningshistoria.

*Ang.  
kamrarnas  
skiljaktiga  
beslut rörande  
omorganisa-  
tion av det  
högre skol-  
väsendet m. m.  
(Forts.)*

Ang.  
kamrarnas  
skiljaktiga  
beslut rörande  
omorganis-  
ation av det  
högre skol-  
väsendet m. m.  
(Forts.)

Vad är det som förekommit i ärendet? Jo, för det första, att en mycket stor minoritet i andra kammaren — under godtagande av utskottets förslag i stort sett beträffande gymnasiet organisation — uttalat som sin bestämda önskan, att i den nya gymnasieorganisationen skulle kristendomsämnet beredas samma ställning som hittills inom det svenska gymnasiet. Denna minoritet räknade 96 röster mot 100. I medkammaren stod den ena kammarens hälft mot den andra, och beslutet om bibehållande av kristendomsämnets obligatoriska ställning blev kammarens. Mina damer och herrar! När läget var detta, att praktiskt taget hälften av svenska riksdagens ledamöter — och jag går säkerligen icke för långt, om jag säger, att dessa svara emot en bestämd majoritet hos svenska folket, gått in för detta mycket berättigade och befogade önskemål om kristendomsämnets obligatoriska ställning i det nya gymnasiet, då menar jag, att om det hade funnits en verklig vilja till samförstånd, så förelåg här ett osökt tillfälle att visa denna vilja till samförstånd.

Men det finnes ännu en omständighet i utgångsläget som gör, att det synes mig att det även för en minimal vilja till samförstånd hade legat oerhört nära att här tillmötesgå reservanternas och minoritetens ståndpunkt i denna kammar. Huru förhåller det sig nämligen med denna fråga och dess uppkomst i detta sammanhang? Jo, mina damer och herrar, det är uppenbart, att denna fråga har kommit fram från majoritetens egen utgångspunkt som en biomständighet, en följd, en konsekvens, som man på många håll också inom majoriteten i själva verket icke på förhand gjort sig reda för vad den innebar. Det är att märka, att i den motion, som ligger till grund för denna nya planläggning av gymnasiet, omnämnes icke med ett ord denna konsekvens. Den har överhuvud taget blivit ytterst litet berörd i det föregående, och jag hyser den bestämda uppfattningen, att många av de ledande skolintresserade från majoritetens sida, även bland undertecknarna av den socialdemokratiska motionen, icke gått in för denna gymnasieplan i något medvetet syfte att komma kristendomsämnet till livs. Jag är övertygad om, att många av dessa herrar framför allt gått med därpå därför att de menat, att denna nya plan för gymnasiet skulle medföra vissa pedagogiska vinster. Men när saken ligger till så, när det är en fråga, som i själva verket endast är en biomständighet, en följd av majoritetens huvudståndpunkt, men det för oss är en utomordentligt viktig biomständighet och en utomordentligt viktig följd, vilken utifrån den nya organisationsplanen ingalunda är nödvändig eller ofrånkomlig, då menar jag, att det behöfts blott ett minimum av samförståndsvilja för att på ett helt annat sätt än som här skett gå minoritetens mening till mötes.

Och slutligen tillåter jag mig peka på ännu en omständighet beträffande utgångsläget. Jag har antytt den redan. En sådan organisation av gymnasiet, som skulle medföra att kristendomsämnet under de sista åren för flertalet elever fölle bort, har ingen på det förberedande stadiet av detta ärendes behandling gått in för. Skolkommissionen har icke gått in för en dylik gymnasieorganisation. Kungl. Maj:t i sin proposition har icke heller gått in för ett organisationsförslag, som skulle medföra sådan konsekvens. Och när jag ser, att herr ecklesiastikministern är närvarande, kan jag icke underlåta att till honom ställa en fråga, som han får besvara eller icke besvara. Det har för många av oss varit en källa till stor förvåning, att herr ecklesiastikministern i detta fall utan vidare och utan någon förklaring, som avgivits i kamrarna under den debatt som tidigare förts, har kunnat acceptera en dylik organisation av gymnasiet, som medför kristendomsämnets undanskjutande. Herr statsråd, vilka hava varit edra skäl härför? — Men när alltså denna fråga är så ny, när den i själva verket icke blivit förut behandlad av sakkunniga eller myndigheterna, då förelåg häri ytterligare ett skäl för att gå reservanternas till mötes, om en smula vilja till samförstånd hade förefunnits.

Jag upprepar, vad jag nyss sade, epilogen har förebyggt varje missförstånd i den riktningen, att skolfrågans behandling vid 1927 års riksdag resulterat i en samförståndslösning. Epilogen är i det fallet stycket fullkomligt värdig. Den går i stil med stycket i det hela.

Jag kan i detta läge, då det icke är möjligt för oss att yrka bifall till vår reservation, icke komma till annat resultat, än att yrka avslag på det föreliggande sammanjämningsförslaget. Jag yrkar avslag, herr talman, i den bestämda övertygelsen att, om detta avslagsyrkande bifalles, så får Kungl. Maj:t i själva verket friare händer än om sammanjämnningen på denna punkt skulle av kammaren antagas. Jag vill också tillägga, då herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet är närvarande, att jag yrkar avslag i den förhoppningen och, jag vågar kanske säga i den förvissningen, att från statsrådets sida allt skall göras för att vid uppgörandet av den nya planen för gymnasiet så mycket det är möjligt tillgodose och tillmötesgå de önskemål, som från en så stor del av svenska riksdagen ha framförts i denna punkt.

Herr talman, jag yrkar som sagt avslag på utskottets hemställan.

Herr *Pehrsson* i Göteborg instämde häruti.

Herr **Rydén**: Herr talman! Jag skall be att få säga ytterligare några ord om den rent formella sidan av sammanjämningsförslaget.

Jag har för min del ansett det stå i överensstämmelse med all den riksdagspraxis, som jag känner till och kunnat hämta ur våra statsrättsförfattares arbeten på detta område, att det riktiga förfarandet från utskottets sida vore att endast betrakta det tillägg, som första kammaren gjort och som avslagits av andra kammaren, såsom förfallet, bragt ur världen, liksom utskottet bort betrakta den riksdagsskrivelse angående studentexamen, som andra kammaren antog men första kammaren avlog, såsom förfallen utan vidare. Den hade icke behövt gå till kamrarna. Jag har varit med oändligt många gånger i utskottsarbetet, när det betraktats såsom en ren expeditionssak, att utskottet strukit den punkt i motiveringen eller det skrivelseförslag, som förfallit genom kamrarnas skiljaktiga beslut. Den satsen försökte jag också hävda i utskottet, men i voteringen om denna principfråga beslöt utskottet med 13 röster mot 11, att sammanjämkning skulle försökas.

När det då gällde att bestämma denna sammanjämnings innebörd, tror jag icke, att herr Holmdahl eller någon av de andra, som mera verksamt deltagit i utskottets behandling av detta ärende, hyst den uppfattningen, att vi lade in i denna fråga något, som har med fientlighet mot kristendomsämnet i och för sig att göra. Och jag vill säga här inför kammaren, att det icke vid något enda tillfälle, då jag suttit och behandlat skolfrågor i år, har hänt, att synpunkten att komma kristendomsundervisningen till livs haft den allra ringaste inverkan på vad jag velat anföra och besluta. Utan det har endast varit — det sade jag i den första debatten här — att skall man gå in för denna nya gymnasieorganisation, som jag tror är en av de största vinsterna i den nya skolorganisationen, och därmed inskränka antalet ämnen i studentexamen från elva till sju, då måste ju några ämnen gå ut, och det blir då givetvis de mindre omfattande ämnena. Och skall man vidare gå in för en differentiering på det högsta gymnasiestadiet med en obligatorisk kärna av fyra ämnen och tre tillvalsämnen, då är det omöjligt att lägga in kristendomsämnet som obligatoriskt. Då är hela den tanken borta. Och det tror jag, att man skall vara villig erkänna vid ett lugnt och besinningsfullt övervägande av denna sak. Därför kunde jag icke under några omständigheter vara med om att förorda en sammanjämkning på den linje, som första kammarens beslut åsyftat,

*Ang.  
kamrarnas  
skiljaktiga  
beslut rörande  
omorganisa-  
tion av det  
högre skol-  
väsendet m. m.  
(Forts.)*

Ang.  
kammarnas  
skiljaktiga  
beslut rörande  
omorganisa-  
tion av det  
högre skol-  
väsendet m. m.  
(Forts.)

d. v. s. kristendomsämnet såsom obligatoriskt, d. v. s. såsom kärnämne till de andra.

Sedan modifierade man på den sidan sin ståndpunkt i så måtto, att man ville ha kristendomsämnet obligatoriskt, men att man skulle slippa att föra detta ämne upp i studentexamen. Då vill jag säga, att i detta läge skulle jag kunnat vara med om en sammanjämkning på den linjen, sedan man i utskottet beslutat, att en sammanjämkning borde äga rum, under förutsättning att jag kunnat klart överblicka, att icke ett sådant beslut skulle komma att tränga undan de andra ämnena på ett sådant sätt, att själva grundtanken i gymnasie-reformen skulle rubbats. Mera intransigent är icke min ståndpunkt, än att jag icke skulle motsatt mig en sådan sammanjämkning, om jag haft möjlighet att klart kunna överblicka detta och vara säker på, att man icke där bröt sönder själva huvudplanen. Och jag säger det ärligt här i kammaren, att skulle det vid den närmare behandling, som Kungl. Maj:t ägnar denna sak, visa sig, att man, utan att sönderbryta själva organisationsplanen och utan att kunskapsstoffet därigenom oskäligt anhopas på gymnasiet, kan ge kristendomsämnet ett avsnitt för sig såsom obligatoriskt ämne utan att gå in i studentexamen, skall jag för min del icke säga ett ont ord till Kungl. Maj:t, om Kungl. Maj:t skulle göra detta. Mera intransigent är jag, som sagt, icke på den punkten, herr Holmdahl, det säger jag öppet här i kammaren. Men naturligtvis är det min uppfattning, att man icke får göra detta på bekostnad av hela organisationen och att det måste bli i en mycket begränsad omfattning, om man skall kunna taga kristendomsämnet som obligatoriskt i nu angiven form. Men just detta, att jag icke kan bedöma i detta ögonblick, huruvida det är möjligt att föra in någon del av kristendomsämnet såsom obligatoriskt moment på gymnasiet, utan att man förrycker organisationen, gör, att jag icke kunnat biträda sammanjämkningen på denna punkt. Detta är min ståndpunkt i frågan.

Gent emot vad herr Lindskog här sade om att han betraktade detta sammanjämningsmemorial som humbug, vill jag säga, att det tror jag, att herr Lindskog skall taga tillbaka, när han hunnit tänka sig för närmare. Det har förekommit oändligt många gånger i riksdagen, att en sammanjämkning helt enkelt gått ut på, att den ena kammaren uppmanats biträda den andra kammarens beslut, och ett dylikt memorial från första särskilda utskottet har nyligen utdelats här i kammaren. Innehållet i hela detta memorial är det, att första kammaren uppmanas taga andra kammarens beslut med vissa fullständigt betydelselösa jämkningar. En sammanjämkning kan icke ske efter matematiska grunder på det sätt, som man gjorde förr i världen, utan en sammanjämkning får lov att ske efter lämplighetsprövning och prövning av alla på frågan inverkan omständigheter. Herr Lindskogs landsman och en verkligt betydande Lundabo, biskop Gottfrid Billing, förde en kamp här i riksdagen för en 20—30 år sedan på den punkten mot alla dem, som hade herr Lindskogs betraktelsesätt, att det skulle vara en lojal sammanjämkning att så att säga klippa mitt itu och uppgöra den efter matematiska grunder. Det bekämpade han med sitt kloka verklighetssinne till det yttersta och sade, att en sammanjämkning kan icke göras efter matematiska regler utan måste göras med hänsyn till alla på frågan inverkan omständigheter. Den kloka och sunda regeln har riksdagen följt under de sista årtiondena, även om det kan hava förbigått herr Lindskog. Herr Lindskog kan icke stå för den meningen att beteckna denna sammanjämkning såsom en humbug, därför att det icke har varit en ituklyvning av det hela, vilken i detta fall för övrigt icke varit möjlig att genomföra.

Emellertid, herr talman, jag kommer i denna punkt av konstitutionella skäl att yrka avslag, som jag redan gjort. Och i nästa punkt, som också är en

sak, som jag anser i och för sig synnerligen riktig, kommer jag även att yrka avslag av konstitutionella skäl, därför att jag icke kan se, vart konsekvenserna skulle leda, ifall riksdagen skulle gå ifrån sin gamla uppfattning här, att när man i motiveringen fått olika beslut på det sättet, att den ena kammaren avslagit och den andra bifallit, då kan icke sammanjämkning ske, ej heller när den ena kammaren bifallit och den andra avslagit ett skrivelseförslag.

Jag vidhåller sålunda mitt yrkande.

Ang.  
kamrarnas  
skiljaktiga  
beslut rörande  
omorganisa-  
tion av det  
högre skol-  
väsendet m. m.  
(Forts.)

Herr **Olsson** i Berg: Herr talman. Det kan icke förnekas att det är ett ganska konstigt sammanjämningsförslag, som endast tillfredsställer den ena partens önsknings på bekostnad av den andra partens. Att herr Rydén icke har något rum för en obligatorisk kristendomsundervisning för ungdomen vid gymnasierna eller de högre läroanstalterna, är ju ingalunda förunderligt, då han för flera år sedan förstörde kristendomsundervisningen för barnen i folkskolorna. Av debatten förra gången i denna fråga framgick, att herr Rydén tycker, att *de* skola icke tvingas till denna undervisning, som ämnar sig in på varjehanda andra banor, där de ej hava behov eller nytta av en sådan undervisning. Ja, han anser, att detta är något, som rakt icke alla bland den studerande ungdomen behöva. Och likväl är och förbliver detta det högsta och förnämsta av alla läroämnen.

Det har förvånat och smärtat mig, att herr Rydén fått hjälp till detta nedrivningsarbete av dem, som jag väntat skulle vilja värna om kristendomen i landet. Kan det vara möjligt, att herr Bengtsson i Norup, såsom det sagts, offentligen skulle i utskottet icke hava röstat för den obligatoriska kristendomsundervisningens bibehållande i gymnasiet? Och är det möjligt, att herr Mosesson icke i utskottet röstat mot denna nu framlagda olyckliga sammanjämkning, ehuru han sedan avgivit en blank reservation? Det skulle glädja mig, om detta är oriktiga påståenden. Och huru kan det vara förenligt med bondeförbundets program att följa herr Rydén i detta stycke? — Det var ju visserligen en enda av bondeförbundet, som hedrade sig och icke gick med på utskottsförslaget; det får man erkänna. — Svensk allmoge torde vara varskodd mot att följa herr Rydén i hans strävanden att fördärva kristendomsundervisningen.

Ja, herr Rydén har blivit segervinnare i denna stora och viktiga skolreform. och nu vill han bli det också i denna särskilt viktiga punkt. Men en mycket stor opinion ute i landet finnes häremot, och denna kommer att växa dag för dag allt mer och mer, efter som verkningarna av denna reform göra sig gällande.

Jag förenar mig med dem, som yrka avslag på det föreliggande förslaget.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Lindskog**: Herr talman! Blott några ord med anledning av det anförande, som herr Rydén riktade mot mig. Han nämnde, att jag vid närmare eftertanke säkerligen skulle taga tillbaka de ord, jag sagt om den kompromiss, man här byggt upp. Och han frammanade Gottfrid Billings skugga för att göra så mycket mera intryck på mig.

Jag måste, herr talman, tyvärr säga, att jag trots den auktoritet, som herr Rydén här har frammanat, måste vidhålla mitt påstående. Gottfrid Billing har jag en utomordentlig respekt för. Han var bland annat en utomordentligt stor gentleman, och — detta särskilt med hänsyn till det sätt, varpå herr Rydén nyss uttalat sig om en förstakammarledamot — det skulle glädja mig, om herr Rydén i alla avseenden ville gå i Gottfrid Billings fotspår. Jag nämnde, att det var humbug detta kompromissförslag, och det, herr talman, står jag

*Ang.  
kammrarnas  
skiljaktiga  
beslut rörande  
omorganisa-  
tion av det  
högre skol-  
väsendet m. m.  
(Forts.)*

för. Hade detta sammanjämningsförslag uttryckligen sagt, att man anmodade första kammaren att ansluta sig till andra kammarens mening, då hade det varit ärligt spel och ingen humbug. Men när man vill säga, att detta förslag skulle innebära ett medgivande åt första kammarens ståndpunkt, då har jag tillåtit mig säga — och det kommer jag även »vid närmare eftertanke» att stå för — att det är icke annat än humbug. Ty det innebär sannerligen icke något spår av verkligt medgivande. Det har jag sökt påvisa, och det har även herr Holmdahl fullständigt instämt med mig uti.

Herr **Mosesson**: Om min aktade vän herr Olsson i Berg annars icke tror, att jag är en tvetungad person, som här i kammaren talar och röstar på ett sätt och i utskottet talar och röstar på ett annat sätt, så förstår jag icke, varför han skall säga, som han nyss angav, att jag skulle haft den meningen, att vi skulle kunna vara med på ett förfarande, varigenom kristendomsämnet i gymnasiets högsta ringar icke skulle bli obligatoriskt ämne, ehuru jag tidigare talat för och röstat för att det skulle bli obligatoriskt. Och jag beklagar — jag sade det nyss — att det överhuvud taget någonsin kommit dithän, att vi i dag här skola behöva försöka sopa igen spåren efter, jag vill säga synder, som enligt min uppfattning blivit begångna vid denna s. k. kompromiss.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå, fattade kammaren beslut i enlighet med den senare propositionen.

Härpå föredrogs *punkten 2*. Därvid yttrade:

Herr **Rydén**: På de skäl, jag förut angivit, ber jag få yrka avslag på sammanjämningsförslaget även i denna punkt. Men samtidigt ber jag, att Kungl. Maj:t måtte i sak beakta det, som utskottet anfört i det yttrande, som här föreligger.

Jag yrkar sålunda avslag på utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner i ämnet avslag kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

## § 14.

Föredrogs vart för sig andra särskilda utskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till kommunala gymnasier; och

nr 4, i anledning av väckt motion angående inbyggande i den fyrklassiga realskolavdelningen vid högre allmänna läroverket i Kristianstad av I. H. Dahls läroanstalt.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utåtanden hemställt.

## § 15.

*I fråga om  
behörighet att  
söka och  
innehava  
befattning som  
lärare  
vid folkskola.*

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra särskilda utskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående viss ändring i fastställda villkor för behörighet att söka och innehava befattning som lärare vid folkskola.

Uti en inom andra kammaren väckt, till andra särskilda utskottet hänvisad motion, nr 423, hade herr **Engberg** föreslagit, att riksdagen i anledning av



Kungl. Maj:ts proposition nr 116 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta utreda möjligheten av sådana ändringar i gällande skolförfattningar, att den, som förvärvat kompetens som adjunkt vid läroverk eller genomgått högre lärarinneseminarium, måtte förklaras behörig att söka och innehava befattning som lärare vid folkskola, samt för riksdagen framlägga förslag i ärendet.

*I fråga om  
behörighet att  
söka och  
innehava  
befattning som  
lärare  
vid folkskola.  
(Forts.)*

Utskottet hemställde, att ovanberörda motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Olof Olsson, Karl Johan Ekman, Oscar Olsson, Pauli, Ström, P. C. Jonsson, Wagnsson, Englund* och *Mosesson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes utreda frågan, huruvida och under vilka förutsättningar den, som förvärvat kompetens som adjunkt vid allmänt läroverk eller genomgått högre lärarinneseminarium, måtte förklaras behörig att söka och innehava befattning som lärare vid folkskola, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill sagda utredning kunde giva anledning.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Jonsson**: Till detta utskottsutlåtande finnes fogad en reservation, som torde tarva åtminstone ett par ord till motivering. För egen del — jag tillhör ju reservanterna — har jag icke precis samma syn på saken som motionären. Han tycks mena, att man måste införa ett sådan system, som han vill ha med adjunkter som lärare i folkskolan, därför att man måste förstärka folkskolans bärkraft som underlag för läroverken. Jag tror nu, detta är att undervärdera folkskolan, sådan den nu är, och att undervärdera folkskollärarnas skicklighet som undervisare överhuvud taget. Jag tror alltså icke, det är nödvändigt att vidtaga de anordningar, som motionären vill, för att förstärka folkskolans bärkraft. Och jag tror knappast heller, att det är möjligt att göra det i någon större utsträckning på grund av skäl, som jag här icke skall besvara kammaren med att andraga.

Varför jag emellertid varit med om reservationen är förnämligast därför, att jag vill, att man i större skoldistrikt, där man kan differentiera undervisningen, där man har möjlighet alltså att dela upp den på flera lärare, där man kan anställa övningslärare i olika ämnen och där man för övrigt också kanske i någon mån kan dela upp undervisningen i läsämnen, skall kunna ha möjlighet att använda sig av läroverkslärare, av adjunkter och lärarinnor, som gått igenom högre lärarinneseminarium. Det är förnämligast av de skälen, som jag för min enskilda del varit med om reservationen, varit med om att hemställa om bifall till det yrkande, som motionären haft. Huruvida jag i det avseendet nu deklarerat å de övriga reservanternas vägnar, tors jag icke säga. Det är möjligt, att någon av dem har fullständigt samma syn på saken som motionären.

Jag skall emellertid med denna korta motivering be att få hemställa om bifall till reservationen.

Herr **Rydén**: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Och det är närmast därför, att denna motion är så pass konturlös och så pass svävande, att man egentligen icke har något som helst fast grepp på det hela.

Herr **Jonsson** lade in i denna reservation en begränsning i sitt ståndpunkts-tagande för motionen, som avsåg fall, där jag icke tror, att det fanns någon meningsskiljaktighet i utskottet om att det vore skäligt, att dispensförfarande

*I fråga om  
behörighet att  
söka och  
innehåva  
befattning som  
lärare  
vid folkskola.  
(Forts.)*

i sådana fall skulle kunna äga rum. Men å andra sidan, lägg märke till, att så som motionen är skriven här, med den vidd, som den har, spelar den in över hela det svenska skolväsendet. Motionen förutsätter, att t. ex. en adjunkt vid ett läroverk, vilken har specialiserat sig under lång tid på undervisning i språk eller sådant, skall utan vidare vara kompetent att anställas såsom folkskollärare vid en skola på landsbygden, där han skulle undervisa i gymnastik, sång och teckning och allt sådant, för vilket han egentligen aldrig fått någon utbildning. Och motionen innebär vidare, såsom den är skriven, att en lärarinna, som gått igenom högre lärarinneseminarium och som sådan har tagit, låt mig säga, språk till sin utbildning, skall utan vidare kunna anställas såsom folkskollärarinna med alla de ämnen, som därvid höra till. Yrkandet är av mycket vittgående beskaffenhet på grund av att ett bifall skulle föranleda en mycket ginare väg för dessa unga människor, om de gå igenom det högre lärarinneseminariumet än om de gå igenom folkskoleseminarium. För närvarande kommer en flicka, som har gått igenom åtta klasser, endast in i första klassen på folkskoleseminarium, och med den trängsel, som för närvarande råder, vinner hon icke inträde utan motsvarande förutbildning av den art, som kräves i sådant avseende. Men nu skulle hon i stället för att ha en utbildning framför sig på fyra år bli färdig på tre år och sålunda på grund härav erhålla anställning vid folkskolorna. Ärendet bör nog något klarare läggas upp, innan man går till en riksdagsskrivelse i saken, och saken står för övrigt icke för livet, då Kungl. Maj:t ju har fullständig rätt att utan riksdagens hörande ge alla de behörighetsförklaringar, som i de särskilda individuella fallen äro befogade och nödvändiga. Om en stad kommer och begär en dylik behörighet för något särskilt fall, har Kungl. Maj:t obegränsad rätt att bifalla en sådan framställning. Men att ge detta yrkande den generella omfattning, som här har skett, har utskottsmajoriteten icke ansett lämpligt, och därför ha vi avstyrkt den föreliggande motionen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

**Herr Wagnsson:** Herr talman! I motsats till den föregående ärade talarren kan jag icke inse, att reservanternas förslag skulle på något sätt innebära en äventyrlighet för folkskolundervisningen.

Herr Rydén har såsom motiv för avslag särskilt framhållit två skäl. Å ena sidan vill han göra gällande, att åtskilliga av de lärare, som erhållit adjunktskompetens, idkat specialstudier, för vilka de icke ha någon nytta i en läraregärning inom folkskolan. Detta är riktigt, men därvid förbiser herr Rydén, att samtliga dessa adjunktskompetenta lärare förvärvat sig de för tjänstgöring i folkskola nödvändiga teoretiska kunskaperna i och med att de avlagt studentexamen.

Det föreligger otvivelaktigt en brist i nämnda lärares kompetens beträffande övningsämnen, men denna brist synes mig icke vara så allvarlig som herr Rydén vill göra gällande. Jag vill därjämte fästa kammarens uppmärksamhet på, att reservanternas i viss mån begränsat motionärens framställning, då de yrkat på en utredning, »hurvida och under vilka förutsättningar den, som förvärvat kompetens som adjunkt vid allmänt läroverk eller genomgått högre lärarinneseminarium, må förklaras behörig att söka och innehåva befattning som lärare vid folkskola». Den sidan av saken kan alltså vid en blivande utredning tagas upp till prövning, och därvidlag torde man lätt nog kunna finna utvägar till en komplettering av ifrågakvarande adjunkters kompetens.

Den andra erinring, som herr Rydén gjorde, gällde närmast de lärarinnor, som genomgått högre lärarinneseminarium. Jag medger, att det från herr Rydéns sida anförts starkare skäl i detta fall, men i den mån sådana lärarinnors kompetens måste anses diskutabel, blir det möjligt att genom en blivande

utredning få klarlagt, under vilka förutsättningar dessa lärarinnor må tillåtas erhålla anställning inom folkskolan och i vad mån deras kompetens behöver kompletteras.

Då det otvivelaktigt, såsom den förste talaren i denna debatt framhållit, för vissa städers vidkommande skulle innebära en fördel, om ifrågavarande lärarkategorier kunde erhålla en anställning såsom ordinarie lärare i folkskolan, anser jag, att när en framställning härom kommit till riksdagen, all anledning förefinnes för kammaren att i likhet med vad första kammaren redan gjort avsluta sig till reservationen, och jag ber att få yrka bifall till densamma.

*I fråga om  
behörighet att  
söka och  
innehava  
befattning som  
lärare  
vid folkskola.  
(Forts.)*

**Herr Mosesson:** Herr talman! Jag kan icke förstå, att det kan finnas några som helst vådor för andra kammaren att här följa reservationen, och jag skall be att få yrka bifall till densamma. Det är väl otvivelaktigt, att den allmänna kompetens, som adjunkterna ha, är folkskollärarnas avsevärt överlägsen, och att den kompetens, som de ur högre lärarinneseminarium utgångna äga, är fullt likvärdig med den som folkskollärarinnorna förvärvat. Om nu dessa personer på de punkter, där en komplettering bör äga rum, förskaffa sig erforderliga tilläggskunskaper och vilja taga sådana tjänster, som äro lägre avlönade än de som man först tänkte på, när man började sina studier, kan jag icke förstå, att staten ej gärna borde taga emot dem inom folkskolan. Detta kan icke vara annat än ägnat att dels inskräpa tanken, att vårt undervisningsväsende är en enhet, och dels lyfta undervisningen från ett lägre plan till ett högre. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herr *Sköld*.

**Herr Engberg:** Herr talman! Som jag är motionär i frågan, skall jag be att få säga några ord.

Jag vill fästa uppmärksamheten på den tendens, som föreligger i vårt land och varom det ordats mycket icke minst i den stora skoldebatten i kamrarna. nämligen tendensen att få, såsom det hette, ett slags »lärt proletariat». Det är onekligt, att det finnes mången ung man, som tagit akademisk examen och förvärvat adjunktskompetens men som skulle med det allra största nöje inträda i folkskolan och undervisa där i stället för i läroverket. Detta blir särskilt förhållandet i städerna. Jag kan då icke se någon rimlig anledning till att man här skulle spärra vägen.

Herr Rydén fäste uppmärksamheten på svårigheten med övningsämnen, t. ex. sång och teckning. Jag gör då, mina herrar, det tankeexperimentet, att min högt ärade vän herr Rydén på den tid han var folkskollärare i stad skulle ha sökt till folkskola på landsbygden och att det där gällt att undervisa i sång. Jag är inte alls säker på att han skulle överflygla förste bäste läroverksadjunkt.

Nej, mina herrar, denna sak sammanhänger med själva enhetsskoletanken. såsom herr Mosesson enligt min mening mycket riktigt framhävde. Ha vi gått in för enhetsskolan, så låt oss då icke väja för att den högre kompetensen får duga även för det lägre stadiet liksom omvänt den lägre kompetensen, i den mån den förkovrar och förbättrar sig, får duga för det högre stadiet. Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen.

Med herr Engberg förenade sig herrar *Pehrsson* i Göteborg och *Grapenson*.

**Herr Lindskog:** Herr talman! Jag vill blott deklarerera, att om jag varit närvarande i utskottet vid denna frågas behandling — jag var tvungen att mot slutet avlägsna mig — hade jag givetvis ställt mig på samma sida, där reservanterna nu stå. Det förefaller mig, som om de skäl, som anförts till för-

*I fråga om  
behörighet att  
söka och  
innehåva  
befattning som  
lärare  
vid folkskola.  
(Forts.)*

mån för reservationen från olika håll — av herr Engberg, herr Mosesson m. fl. — böra vara avgörande. Och då herr Rydén säger, att det är olämpligt att adjunkter »utan vidare» skola anställas inom folkskolan, så är detta enligt min åsikt ett alldeles riktigt påstående, men om man ser på reservationens ordalydelse, är det heller icke meningen att *utan vidare* anställa dem. Reservationen går endast ut på att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes utreda, huruvida och under vilka förutsättningar något dylikt skall kunna äga rum. Sålunda menar jag, att detta är en mycket försiktigt skriven reservation, och jag tror icke, att kammaren begär någon som helst oförsiktighet, om man ställer sig på reservanternas linje, och jag ber för min del att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! När reservationen kom fram, undrade jag, om man skulle taga densamma på allvar. Men jag förstår, att den är allvarligt menad, när så många instämt i och försvarat den här i kammaren.

Herr Engberg säger, att det är fara för ett lärt proletariet. Jag undrar emellertid, om det är meningen, att man skall öka det *folkskollärare*proletariat, som också håller på att växa upp, genom att taga bort platser för folkskollärarna. Vad själva landsbygden beträffar tror jag förresten, att man icke skulle vara trakterad av adjunkter som folkskollärare. Vi behöva folkets barn, som gått igenom seminarierna, som tänka folkets tankar och som kunna ägna sig åt de ärenden, vilka föreligga ute i kommunerna, icke blott som folkskollärare utan också såsom kommunalmän. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Carlström* och *Björnberg*.

Herr **Rydén**: Herr talman! Jag har ju förut tillkännagivit, att jag för min del icke har några betänkligheter emot att i enskilda fall, där man prövat, huruvida de personer som det gäller verkligen ha kompetens och lämplighet för uppgiften, ett sådant dispensförfarande må äga rum. Vad jag opponerar mig emot är att man ger denna rättighet i allmänhet utan att man undersöker, om nödiga förutsättningar föreligga. Jag skall taga ett exempel. Den nya undervisningen grundar sig i mycket hög grad på att teckning förekommer vid undervisningen: man skall kunna rita upp en sak på tavlan, rita en karta o. s. v. I allt detta ha vederbörande fått en mycket omfattande utbildning i folkskoleseminarierna för närvarande. Om det nu kommer en adjunkt, som haft hela sin akademiska utbildning i t. ex. språk och tjänstgjort i läroverk med undervisning i franska, tyska eller engelska, kan han bli alldeles urständsat, när det gäller att sköta en plats på landet och handha teckningsundervisningen där. Det är ju fråga om utbildning för olika stadier; vart och ett kräver sin yrkeskunnighet. Det kan lätt bli en del komplikationer i åtskilliga övningsämnen, där det ju dock icke finns någon annan person att tillgå än den lärare, som är anställd vid skolan.

Sedan vill jag säga, att jag kan inte annat än förvåna mig över att man här utan vidare vill godkänna, att de lärarinnor, som utbildats för en åttaklassig flickskola, skola kunna undervisa i folkskola, även om deras specialutbildning ligger aldrig så fjärran; den omfattar kanske icke ett enda ämne, som ingår i folkskolans undervisning. Skall det verkligen ordnas så, att en flicka, som i en stad, där det finns åttaklassigt flickläroverk, genomgått detta, skall på tre år förvärva samma kompetens, för vilken de andra få arbeta sina fyra år?

Nu vill jag erkänna, att det skett en begränsning i reservationen i förhållande till vad motionen innebär. Men jag kan icke neka till att jag i likhet

med herr Bengtsson i Norup har en känsla av att, när riksdagen skriver till Kungl. Maj:t, bör man ha en mera solid grund att bygga på än en sådan motion som den förevarande — den har stått i facsimile i tidningspressen, och den utgöres av några rader skrivna på en matsedel på Sandhamns express. Detta är hela det material, som legat till grund för utskottets behandling i detta fall. Skall det nu, när utskottet icke kunnat ägna denna sak en mera ingående behandling, inträffa, att riksdagen skriver till Kungl. Maj:t utan annat material än denna matsedel — vilken visserligen kan vara intressant, psykologiskt intressant ur många synpunkter, men i varje fall icke utgör en sådan grundval, som man brukar ha för riksdagsskrivelser. Jag har icke kunnat underlåta att säga detta, när man drivit reservationen så hårt. Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

*I fråga om  
behörighet att  
söka och  
innehåva  
befattning som  
lärare  
vid folkskola.  
(Forts.)*

**Herr Jonsson:** Herr talman! Jag får först säga, att jag tycker, att det papper, varpå motionen är skriven, behöver icke göra tankegången i densamma sämre.

Jag begärde ordet för att gentemot herr Bengtsson och herr Rydén säga, att det icke är meningen att tvinga på skoldistriktet några adjunkter — jag tror det är alldeles riktigt, när man framhåller, att man på landsbygden i allmänhet icke vill ha sådana. Vad man vill är helt enkelt, att det skall beredas möjlighet för de skoldistrikt, som önska erhålla en adjunkt i folkskolan, att få anställa en sådan.

**Herr Engberg:** Herr talman! Tillåt mig då först säga, att den omständigheten, att motionen var skriven på en matsedel, borde ha verkat tilldragande på herr Rydéns gastronomiska instinkter och utgjort ett alldeles extra skäl att ställa sig välvillig till densamma.

Jag begärde ordet för att gentemot herr Bengtsson i Norup säga, att jag är ganska förvånad över att man nu, sedan man arbetat med näbbar och klor, såsom han och så många andra i kammaren gjort, för att bereda tillträde till den lärda skolan åt landsbygdens barn, blir så förskräckt vid blotta tanken på att få läroverksadjunkter in i folkskolan, att man står här och vältaligt skildrar, att sådana icke tänka folkets tankar och icke passa för folket. Nej, herr Bengtsson i Norup, det går icke!

**Herr Bengtsson i Norup:** Herr talman! Herr Engberg har beträffande min ställning till denna sak fått alldeles tag om bakfoten. Jag har icke yttrat ett ord vare sig i utskottet eller kammaren om att man borde föra folkets barn in i den lärda skolan. Jag har tvärtom i utskottet, i likhet med motionärer från bondeförbundet, verkat för att vi skola få en praktisk skola för landsbygden, vilken bereder allmänbildning och vilken, såsom fallet är med folkhögskolorna, kan förhjälpa ungdomen till utbildning utan att de behöva komma in i den lärda skolan. Hade herr ecklesiastikministern varit närvarande här, skulle jag vädja till honom därom, att den skrivelse, som riksdagen beslutat, verkligen på allvar tages upp, så att man så mycket som möjligt kan undvika den lärda skolan för lantbrukarnas barn, vilken lätt skapar avoghet mot jordbruket genom det att de helt komma ifrån denna näring.

**Herr Rydén:** Herr talman! Jag vill framhålla, att herr Jonsson har icke rätt i sin uppfattning, att man icke skulle kunna tvinga på skoldistriktet ifrågavarande lärare, ifall det stadgades en allmän kompetens på det föreslagna sättet. Ponera, att till en tjänst söka så många personer, som erhållit sin utbildning såsom adjunkter, att man måste fylla förslaget med dem! Skolrådet gör ju upp sitt förslag efter objektiva grunder, och det kan sålunda hända,

*I fråga om behörighet att söka och innehåva befattning som lärare vid folkskola.* (Forts.)

om de akademiska studierna komma att taxeras på sådant sätt, att förslaget icke kommer att inrymma någon annan än den som har dylik kompetens, låt vara att detta i flertalet fall bara är ett tankeexperiment.

Slutligen vill jag säga, att det var icke närmast den omständigheten, att herr Engbergs motion var skriven på en matsedel, som jag vände mig mot, utan jag tyckte, att vad som fanns skrivet på matsedeln såg så torftigt ut.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Engberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra särskilda utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren med avslag å utskottets hemställan bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

## § 16.

*Ang. förbud för polismän och åklagare att driva privat advokatverksamhet.*

Vidare upptogs till behandling andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion, II: 257, angående förbud för polismän och åklagare att driva privat advokatverksamhet.

I en inom andra kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 257, hade herr *Dahlén m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om meddelande av bestämmelser, varigenom polismän och åklagare förbjödes att vid sidan av sin tjänst driva verksamhet såsom privatadvokater.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Samuelsson*, som yrkat bifall till motionen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Dahlén*: Herr talman! Som motionär i denna fråga skall jag tillåta mig säga några ord.

Nödvändigheten av att det i föreliggande fråga företages åtgärder i det syfte vi föreslagit i vår motion torde icke tarva närmare motivering. Utskottet har ju också ansett kravet fullt berättigat men vill vänta, till dess frågan framförts av Kungl. Maj:t på grundval av de utredningar, som sägas före-

ligga. Det hade dock varit önskvärt, om utskottet hemställt, att Kungl. Maj:t skulle för riksdagen framlägga förslag i ämnet så snart som möjligt, helst till nästkommande riksdag. Förhållandena ute i landet äro nämligen i detta avseende sådana, att en förändring snarast bör komma till stånd.

Vad vi i första hand avsågo, när vi väckte vår motion, var icke, att man skulle förhindra endast  *dessa*  tjänstemän, landsfiskalerna, att utöva bisysslor i allmänhet. Detta är ju något, som är synnerligen utbrett bland tjänstemännen — i synnerhet bland dem, som befinna sig i högre grader — och torde vara nästan omöjligt att söka utrota under de nuvarande ekonomiska förhållandena. Men just den omständigheten att landsfiskalernas bisysslor som privatadvokater komma i kollision med själva  *rättsförfarandet*  gör, att de uppträda synnerligen partiskt under utövande av sin egentliga verksamhet såsom åklagare, utmättningsmän o. s. v. Jag riktade under nästföregående års riksdag en interpellation till dåvarande statsministern angående det av ägaren till Kengis bruk i Pajala socken förda utrotningsskriget mot torparna under bruket och påvisade då, vilken roll landsfiskalen i orten spelat i denna affär. Jag påpekade, att han först uppträdde såsom bruksägarens advokat och processade ifrån torparna icke bara jorden utan även åbyggnader, kreaturen och t. o. m. grödan. Dagen efter uppträdde samma person såsom landsfiskal, i skepnad av »rättssamhällets» tjänare, och utmätte vad han processat ifrån torparna på detta sätt. Det har dessutom inträffat ett flertal fall under den senaste tiden, som endast behöva nämnas, för att man skall veta vad det gäller. Jag kan sålunda erinra om Marsjömålet och Bollstanäsaffären, i vilka fall landsfiskalerna spelat en mindre tilltalande roll.

I ett yttrande, som i form av en reservation mot ett av stadsfullmäktige i Örebro till länsstyrelsen avgivet yttrande över landsfiskalernas löneförhållanden avlämnats av rådmannen Nils Aschan, anföres om denna sak bl. a.:

»Den åklagare, som det står öppet att vid sidan av tjänsten driva advokatverksamhet och som i enlighet därmed finner sig oförhindrad att utöva sådan, måste, om han vill förvärva sig det önskade klientelet, taga sig till vara för åtgärder, som kan ådraga honom den enes eller den andres misshag.  *Hur detta förhållande är ägnat att binda hans händer vid utövandet av åtalsverksamheten, behöver icke närmare utvecklas.* Och även om han skulle tillhöra de icke alltför vanliga personligheter, som förmå att i dylikt fall helt bortse från egen fördel, vilat dock, ur grunder, som äro oavvisliga och påtagliga, över honom misstanken att det icke är ensamt åklagaren, utan jämväl i samma person advokaten,  *som jattar besluten om åtal eller icke-åtal*  och gör sig gällande med avseende  *å den skärpa eller icke-skärpa,*  varmed ett eventuellt åtal utföres.»

Detta är en på pricken träffad bild av den ställning, som de allmänna åklagarna intaga i detta avseende. När man vet, vilken befogenhet de ha i och med den nästan oinskränkta makt de äga att väcka åtal eller icke, synes det vara av stor intresse, att denna fråga kommer att bli avgjord så fort som möjligt.

Jag vill slutligen säga, att de yttranden, som utskottet anfört från föreningen Sveriges stadsfiskaler och föreningen Sveriges landsfiskaler, i detta avseende icke borde få tillmätas någon större betydelse. Jag har mig bekant, att ordföranden i förstnämnda förening har en inkomst av 7,000 kronor om året, som han fått genom privat verksamhet, och sekreteraren i samma förening skattade under förra året för 14,830 kronor, varav cirka 8,000 kronor intjänats likaledes genom privat verksamhet. Det är självfallet, att nämnda personer genom sitt yttrande till utskottet icke velat bidra till att avhända sig den merinkomst de fått på detta sätt, och därefter torde man också böra bedöma värdet av de yttranden, som de avgivit till utskottet.

Som frågan nu ligger, skall jag för min del icke yttra mig vidare i ämnet

*Ang. förbud för politismän och åklagare att driva privat advokatverksamhet.*

(Forts.)

*Ang. förbud  
för polismän  
och åklagare  
att driva pri-  
vat advokat-  
verksamhet.*

(Forts.)

utan endast från dessa utgångspunkter hemställa, att kammaren måtte bifalla den av mig väckta motionen i frågan.

**Herr Rydén:** Herr talman! Jag kan icke underlåta att här påtala ett förhållande, som förefaller mig ovanligt flagrant. Ifrågavarande utskott avlämnade sitt betänkande nr 3 den 23 maj till riksdagskansliet. Det framgår av betänkandet nr 4 från samma utskott, att detta kommit dagen efter. Jag måste säga, att när alla här sträva efter att försöka få riksdagen avslutad inom skälig tid, kan man icke underlåta att göra vissa reflexioner om att det ändå är bra konstigt att ett tillfälligt utskott, som har så få ärenden, icke skall kunna lämna in sina betänkanden så tidigt, att man slipper debattera desamma under riksdagens sista timmar. Jag vill icke yttra något vidare i saken; det finns väl något skäl, som kan åberopas även i detta fall. Men ett annat år hoppas jag verkligen att vi få se, att de tillfälliga utskotten, som ha så litet arbete, komma in med sina betänkanden å sådan tid, att det kan anses tillständigt — det anser jag icke ha skett i detta fall.

**Herr Lagerkwist:** Herr talman! Gentemot herr Rydéns anförande får jag säga, att dagens debatter i varje fall icke visat, att strävandet att förkorta riksdagen varit vidare starkt här i kammaren. Det är sant, att utskottsbetänkandet avlämnats sent, men det har ju ändå kommit, medan riksdagen pågår. Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr talmannen givna propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

## § 17.

*Ang. utsträckt  
användning av  
svensk gatsten  
vid väg-  
anläggningar.*

Härpå föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion, II: 118, angående utsträckt användning av svensk gatsten vid vägars iordningställande. Därvid anförde:

**Herr Törnkvist i Karlskrona:** Herr talman! Jag kan icke underlåta att i denna fråga säga några ord, trots att jag har en stark känsla av den otålighet, som gör sig gällande här i kammaren. Vad herr Rydén nyss yttrade är verkligen att taga fasta på och blev icke tillräckligt klart besvarat av utskottets ärade ordförande. Det är icke nog med att ett utskott kommer med sitt utlåtande till kammaren medan riksdagen ännu är samlad, ty när det är fråga om tillfälligt utskott, är villkoret för att man skall kunna genomföra ett positivt beslut, att man kan remittera ärendet till första kammaren. Det skulle nu från min synpunkt sett vara fullkomligt orimligt att yrka bifall till min motion, ty även om kammaren vore så välvillig att biträda detta yrkande, skulle detta leda till att vi finge stanna här en vecka efter pingst, och det lär väl icke gatstenen vara värd i detta sammanhang.

Emellertid skall jag be att i sakfrågan få framhålla några ord. Motionären har begärt en utredning av frågan om möjligheten att i större utsträckning använda gatstenen för våra vägars iordningställande. I motiveringen ha vi angivit vad vi avse med denna utredning. Vi avse att söka åstadkomma, att det auktoritativt klarlägges, huruvida gatstenens användning inom landet i högre grad än nu är fallet bör vara ekonomiskt fördelaktigt jämfört med annat material. Den utredning, som vi begära, skulle konstatera, huruvida beläggningen av våra hårdtrafikerade vägar med gatsten skulle från ekonomisk synpunkt vara fördelaktigare än beläggning med annat material.



Nu hänvisar utskottet till de utredningar, som pågå, och så säger man: »Med anledning härav och då det i motionen framförda spörsmålet näppeligen torde med nödig tillförlitlighet låta sig bedömas, innan resultatet av vederbörande utredningsarbeten föreligga, får utskottet hemställa» etc., nämligen om avslag å motionen. Jag måste bekänna, att jag icke kan förstå detta uttalande, ehuru jag försäkrar utskottets ordförande och dess ledamöter att jag uppbjudit hela min förmåga att fatta vad man menar härmed. Motionen begär ju ett klarläggande av kostnaderna för stenläggning i jämförelse med annat material. Nu kan detta icke klarläggas, säger utskottet, förrän de utredningar, som pågå, äro färdiga. Ja, men dessa utredningar ha icke efter min och mina medmotionärers åsikt lagt upp själva utredningsproblemet på ett tillfredsställande sätt. Lekmannen säger sig, att naturstenen givetvis måste vara hållbarare än en konstprodukt. Svenska väginstitutet yttrar sig däremot på följande sätt; uttalandet står återgivet i betänkanudet: »Permanent eller evighetsbeläggningar finnas tyvärr icke, lika litet finnas underhållsfria beläggningar. — — — Man bör därför, för att icke utsätta sig för obehagliga överraskningar i framtiden vid uppgörandet av finansplaner för vägbeläggningar ej räkna med längre livstid än 15 år.» Sålunda komma dessa utredningsmän — och detta kallas för en auktoritativ utredning — fram till den ståndpunkten, att när man lagt en utomordentligt bra stenbro, skall den rivas upp när 15 år ha gått. I de beräkningar, som skulle vara ekonomiskt tillförlitliga och som statsmakterna skola rätta sig efter heter det alltså, att gatstenen, nedlagd i gatan, slites ut på 15 år av gummit på våra bilringar! Det är ingen människa som kan förstå, huru dessa herrar kunna komma till ett sådant resultat; jag såg för övrigt häromdagen i en tidskrift, att en ingenjör räknat ut, att t. o. m. underhållet av stenen är dyrare än underhållet av asfalt! Mina herrar, det är just svagheten i det utredningsarbete, som pågår rörande möjligheten att skaffa ekonomiskt bärigt vägbeläggningsmaterial, som vi i vår motion velat påvisa. Det pågår enligt min mening smussel med de ekonomiska beräkningarna i detta fall.

Jag kan som sagt icke yrka bifall till motionen, men jag lovar att komma igen, om man från detta instituts sida fortsätter att på sådant sätt utreda ifrågavarande spörsmål. Gatstenen håller minst 15 år med vår nuvarande trafik eller mera, om den lägges ordentligt. Vill man ha en siffra, som klart angiver vad kostnaden för stenbeläggningen uppgår till, skall man icke utgå från 15 år utan taga åtminstone 30. Jag vill framställa den önskan till protokollet, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fullföljer vad den uttalat i sin skrivelse, nämligen att ha ögonen uppe inför det arbete som pågår att ge oss kalkyler rörande vad som är billigt eller dyrt brobeläggningsmaterial. Jag skall för ögonblicket inskränka mig här till, samtidigt som jag vill säga till utskottet och dess ärade ledamöter, att vad jag nu yttrat icke utgör någon kritik av utskottets sakbehandling i frågan, detta för att jag skall förebygga vidare diskussion om den saken.

I detta yttrande instämde herrar *Carlson* i Mölndal, *Brännberg*, *Karlsson* i Vätö och *Carlsson* i Stockholm.

Herr *Bengtsson* i Norup: Herr talman! Då jag just nu inkommit i kammararen, ber jag få framhålla till kammarens protokoll, att här föreligga två utlåtanden från tillfälligt utskott, nr 3 och nr 4, som mycket väl kunnat vara klara i mitten av riksdagen men som icke framlagts förrän nu de sista dagarna. Jag tycker, att när man kunnat arbeta hela vintern med dessa få motioner borde man kunnat vara färdig litet tidigare.

Ang. utsträckt  
användning av  
svensk gatsten  
vid väg-  
anläggningar.

(Forts.)

Herr Lagerkwist: Herr talman! Jag förstår icke vad det skall tjäna till att herr Bengtsson i Norup förlänger riksdagsarbetet med att nästan ordagrant upprepa vad herr Rydén alldeles nyss sagt. — Vad sedan herr Törnkvists i Karlskrona yttrande beträffar, att denna fråga icke skulle kunna, även om motionen bifölles, hinna att remitteras till första kammaren, så måste jag säga, att det efter utskottets utredning i saken icke fanns några farhågor för att kammaren skulle komma att bifalla motionen. Den fråga, som det här gäller, är nämligen av den beskaffenhet, att man icke kan bedöma densamma, förrän vissa andra utredningar äro till fullo slutförda, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Törnkvist i Karlskrona: Herr talman! I anledning av herr Lagerkwists yttrande vill jag säga, att om detta utskott inriktat sig på att komma med sina betänkanden under de sista dagarna av riksdagen, måste jag komplimentera detsamma för dess virtuositet att stoppa riksdagsarbetet.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

### § 18.

Ang.  
förläggning av  
1:a flygkåren  
till Västerås  
m. m.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förläggning av 1:a flygkåren till Västerås m. m.

Uti en till riksdagen avlåten, den 11 mars 1927 dagtecknad proposition, nr 222, hade Kungl. Maj:t, under återopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen

dels besluta, att 1:a flygkåren skulle förläggas till Västerås,

dels ock medgiva, att kronoegendomen fyra mantal Hässlö nr 1, 2, 3 och 4 i Badelunda socken av Västmanlands län finge från och med den 14 mars 1928 överflyttas från domänstyrelsens till flygstyrelsens förvaltning och statens domäners fond därvid nedskrivs med ett mot egendomens taxeringsvärde svarande belopp.

Denna proposition hade, såvitt densamma icke avsåge överflyttning från domänstyrelsens till flygstyrelsens förvaltning av ifrågavarande kronoegendom och i samband därmed skeende nedskrivning av statens domäners fond, remiterats till statsutskottet.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad densamma avsåge, att första flygkåren skulle förläggas till Västerås; och

b) i anledning av nämnda proposition i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning och för 1928 års riksdag förlägga förslag i fråga om förläggningen av första och andra flygkåren.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Lindblad, Johan Nilsson* i Malmö, *Carl Johansson* och *Ward*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad densamma avsåge första flygkårens förläggande till Västerås; samt

av herr *Hammar skjöld*.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Fjellman**: Herr talman, mina damer och herrar! Vid detta utskottsutlåtande har fogats reservationer av fem utskottsledamöter, och då från denna kammare icke finns mer än en reservant, och denne icke tycks vara närvarande, så har jag begärt ordet för att säga några ord om den här frågan.

Som skäl för de inskränkningar vid armén och flottan, som nu skett, har alltifrån första gången, nedrustningen bragtes på tal, anförts att krigets erfarenheter visat, att vi måste införa en hel del dyrbar teknisk hjälpmateriel vid vår armé. Av kostnadsskäl vore det därför nödvändigt, att armén minskades. Särskilt har man påpekat, att flygvapnet skulle kompensera de truppförband, som indragits.

Flygvapnets skolor, verkstäder och flygplatser äro enligt riksdagens fattade beslut fördelade inom landet med hänsyn till sina olika uppgifter, och Uppsala har därvid ansetts såsom en synnerligen lämplig förläggningsplats för första flygkåren, varifrån densamma skulle kunna lösa sina krigsuppgifter. Vilka äro då dessa krigsuppgifter? Jo, det är att stå till högsta ledningens disposition för utförandet av självständiga företag, för verkställande av strategiska spaningar o. s. v. Första flygkåren är sålunda det krigsförband, som först kommer att stöta på fienden, kanske endast ett par timmar efter det krigsförklaringen utfärdats. Den är vår första stridsberedskap. Man kan säga, att denna kår fått samma uppgifter, som det självständiga kavalleriet förr hade, vilket ju, förutom den strategiska spaningen, var att stå till högsta ledningens disposition för att upptaga den första stöten, när den fientliga invasionen kom.

Den 1 januari 1928 ha vi icke mera något självständigt kavalleri men det vapen, som skulle kompensera kavalleriet, nämligen flygvapnet, är icke organiserat, och det är icke en gång bestämt var flygkåreerna skola förläggas. Frågan om första flygkårens förläggning företer en mycket egendomlig utvecklingslinje. År 1925 beslöt riksdagen, utan att någon gensaga restes däremot att första flygkåren skulle förläggas till Uppsala. År 1926 väcktes en motion om utredning. Den gick igenom i ena kammaren men i den andra blev den avslagen och det blev sålunda ingenting av med den tilltänkta utredningen. I trots härav föranstaltade regeringen om en förnyad undersökning av spørgsmålet i fråga, ehuru väl den dåvarande försvarsministern under debatten i andra kammaren varnat mot en dylik åtgärd på grund av den betänkliga förskjutning i kårens organiserande, som skulle bli en följd av denna utredning. Då nu en ny utredning ifrågasatts, må det här framhållas, att stora oläpnheter kunna uppstå därav. Den nuvarande departementschefen har också i propositionen förklarat, att vidare utredning icke är erforderlig. Chefen för flygvapnet har framhållit, att några sakskaäl för vidare utredning eller vidare uppskov icke kunna förebringas. Vad är det då man vill? Finns det något motiv, man icke vill ut med eller vad är egentligen meningen med att uppskjuta detta år efter år? Efter all den utredning, som framkommit, må väl egentligen icke kunna på allvar ifrågakomma några andra förläggningsplatser än Västerås eller Uppsala.

Det är alldeles riktigt, att, om det är möjligt, skall man icke taga hänsyn uteslutande till de militära kraven utan även låta andra synpunkter komma till sin rätt. Det är just vad försvarsministern gjort. Han har icke velat förlägga första flygkåren till Ultuna, därför att Ultuna lantbruksintressen stå i strid mot flygkårens förläggning till Uppsala, men efter vad jag kan förstå är förhållandet precis detsamma beträffande Västerås. Domänintendenten i Västmanlands län, länsstyrelsen i samma län och kungl. domänstyrelsen ha samtliga avstyrkt den för Västerås flygfält avsedda jordens användning för detta ändamål på grund av densammans höga kultur och stora värde ur jordbruksynpunkt. Ingen kan högre än jag önska, att i möjligaste mån tillgodose jordbruksintresset, men det synes klart, att i förevarande fall, skillnaden är så yt-

Ang.  
förläggning av  
1:a flygkåren  
till Västerås  
m. m.  
(Forts.)

Ang.  
förläggning av  
1:a flygkåren  
till Västerås  
m. m.  
(Forts.)

terst obetydlig, att man uteslutande bör kunna låta de militära intressena falla avgörandet. Chefen för generalstaben har förklarat, att Uppsala av strategiska och tekniska skäl är den lämpligaste förläggningsplatsen för flygkåren. Chefen för flygvapnet förklarar, att Kungsängen är den bästa flygplats, som finnes i Skandinavien. Från marin synpunkt kan jag icke förstå annat än att det kan vara till gagn att flygkåren flyttas från Västerås närmare kusten. Chefen för generalstaben och chefen för flygvapnet och för övrigt samtliga militära myndigheter, ha förklarat, att en förläggning av tvenne flygkårer till Västerås med hänsyn till risken för fientliga bombarderingsföretag vore högst olycklig, och detta tycker jag även den, som icke är militärt utbildad, borde förstå. Den enda militära myndighet eller rättare sagt person, som uttalar sig för en förläggning av båda dessa flygkårer till Västerås, är förutvarande chefen för sjöförsvarsdepartementets kommandoexpedition, men han går icke längre, än att förorda att kåren skulle förläggas dit på försök.

Jag vill icke fästa allt för stor vikt vid frågan om den ena eller andra av dessa platser är den bästa förläggningsorten och icke heller vill jag ge mig in på de ekonomiska spörsmålen, ty jag anser också dessa spörsmål vara av underordnad betydelse, om man väger dem mot behovet att få denna flygkår till stånd. Jag har huvudsakligen begärt ordet för att uttala min stora besvikelse och oro över att man ånyo, trots alla sakliga utredningar, anser sig kunna uppskjuta denna viktiga fråga. Det kan bli för hela vårt försvar ödesdigert, om det i och för sig svaga flygvapnets uppbyggande otillbörligt uppskjutes. De inskränkningar, som vidtagits beträffande armén och flottan, har flygvapnet skolat kompensera. Jag vill icke vara med om att taga ett dylikt uppskov på mitt ansvar. Uppskjutes frågan och göres densamma till föremål för ny utredning, blir följden endast den, att förbistringen blir ändå värre. Den ena platsen efter den andra kommer att aspirera på denna flygkår. Av det skälet ber jag att få yrka, att denna fråga kommer till avgörande, och således skall jag be att få instämma i den reservation, som här har framställts av herr Lindblad m. fl. och som går ut på avslag å propositionen och på att det beslut, som en gång är fattat om flygkårens förläggande till Uppsala, skall träda i kraft.

**Herr Svedman:** Herr talman! För omkring två år sedan, närmare bestämt, när förslaget om reducering av våra lantförsvarsstridskrafter behandlades i kammaren, tog jag mig friheten att i all anspråkslöshet framhålla Gotlands strategiska betydelse och därvid påpekade jag, att en krigförande stormakt, som bitit sig fast vid Gotland, därmed hade skaffat sig nyckeln till hela Östersjöbäckenet och med lätthet behärskade kusten från Stockholm till Skåne. Gotland utgör nämligen, som vi alla veta, en utmärkt bas för luftvapnet liksom för undervattensvapnet. Nu skall som bekant en flygstation enligt gällande härorganisation upprättas på Gotland, men då man är oviss om förläggning av flygkåreerna, så har jag ansett mig böra vid detta tillfälle göra en hemställan om, att undersökningen rörande förläggningsplatserna för flygkåreerna jämväl bör avse Gotland. Där finnas kaserner, och jag tror, att det finns nödig mark. Det finnes kaserner från den tid, då kustartilleriet hade ett detachement där förlagt och jag tror mig kunna våga påståendet, att det även finnes alla nödvändiga förutsättningar för en dylik förläggning. Molnbildningen på den politiska himmelen ger, förefaller det mig, anvisning om, var faran kan komma att uppträda. En stark flyg- och undervattensbas på Gotland jämte nödigt luftvärnsartilleri anser jag vara en ur riksförsvarets synpunkt utomordentligt betydelsefull fråga och detta närmast därför, att den sammanhänger som ingen annan med frågan om vår neutralitet och vår för-

måga att upprätthålla vår neutralitet. Herr talman, jag har icke velat underlåta att vid denna punkt på föredragningslistan göra denna lilla erinran.

Ang.  
örläggning av  
1:a flygkåren  
ill Västerås  
m. m.  
(Forts.)

Herr Järte instämde häruti.

**Herr Holmgren:** Herr talman! Frågan om första och andra flygkårens förläggning har varit föremål för en ingående utredning inom första avdelningen av statsutskottet, och meningarna ha där brutit sig ganska skarpt mot varandra. Med hänsyn till det resultat, vartill statsutskottet har kommit och med hänsyn till första kammarens redan fattade beslut i denna fråga, skall jag ej närmare utveckla de militära synpunkter, som kunna anläggas på de olika förläggningsplatserna, som varit under diskussion. I varje fall är Kungl. Maj:ts förslag ur ekonomisk synpunkt vida överlägset alla andra. Om utskottet det oaktat icke nu har gått in för Kungl. Maj:ts förslag, så beror det i huvudsak på följande skäl.

I propositionen till 1925 års riksdag hade man beräknat kostnaderna för första flygkårens förläggning till Uppsala till 335,000 kronor. När nu flygstyrelsen närmare utformade de i 1925 års proposition skisserade kostnadsberäkningarna, så kom flygstyrelsen till en summa av 683,200 kronor. Denna flygstyrelsens kostnadsberäkning har Kungl. Maj:t tagit som primäruppgift för sina vidare kostnadsberäkningar, vilka sluta på ett belopp av 960,700 kronor. Under utskottsarbetet har jag allt mer och mer fått en känsla av att flygstyrelsens kostnadsberäkningar icke äro bergfastare än att en revision av dem skulle komma att stärka deras värde, en revision, som jag dessutom håller före är olämplig även av det skälet att riksdagen icke bör utsättas för att om ett eller annat år bliva tvungen att bevilja ytterligare medel utöver vad förut beräknats. Under diskussionen inom utskottet har framkommit starka invändningar av militär art gentemot en förläggning till en och samma plats av två olika flygkårer. Jag har icke funnit de skälen vara så övertygande, att de böra vara avgörande för ståndpunktstagandet i denna fråga, och för min del har jag hela tiden varit mest benägen att helt och hållet ansluta mig till den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t intagit, men man får ju icke härvidlag förbise, att det är av en viss betydelse att om möjligt kunna få en sådan förläggning, att den tillfredsställer såväl de militära som de ekonomiska synpunkterna, och det är ju synnerligen önskvärt, att man kan lösa en sådan här fråga med så stor enighet som möjligt. Under sådana omständigheter anser jag det vara mycket rimligt och klokt att, som utskottet gjort, hos Kungl. Maj:t hemställa om en förnyad utredning, en utredning, som ingalunda behöver avsevärt fördröja ett beslut, därest utredningens resultat förelägges riksdagen redan då den samlas vid 1928 års början.

Under sådana omständigheter yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

**Herr Sköld:** I den kungl. propositionen angående försvarsväsendets ordnande vid 1925 års riksdag fanns instoppat som en detalj att första flygkåren skulle förläggas till Uppsala på mark som disponeras av Ultuna lantbruksinstitut. Detta beslöts av riksdagen på framställning av det särskilda utskottet. Denna fråga hade icke varit underställd vare sig lantbruksstyrelsen eller Ultuna lantbruksinstitut, de civila myndigheterna hade överhuvud taget icke fått yttra sig i saken.

Jag menar icke med detta att framställa någon anmärkning mot dåvarande Kungl. Maj:t och icke heller mot utskottet och riksdagen, därför att det ju är självklart, att i en så stor och omfattande sak som försvarsfrågan den gången

Ang.  
föreläggning av  
1:a flygkåren  
till Västerås  
m. m.  
(Forts.)

utgjorde man icke kan på varje punkt ha kontrollerat att alla nödiga utredningar skett. Men jag vill i stället påpeka detta fullkomligt ignorerande av de civila synpunkterna, som den militära sakkunskapen jämt och ständigt låter falla sig till last. Här tar man utan vidare, utan att höra de intresserade, och vill disponera ett fält, som utgör grundvalen för Ultuna lantbruksskola. Ultuna lantbruksskola representerar väl även den ett statsintresse, även den har betydelse för det svenska samhället. Det kan väl icke anses i och för sig självklart, att detta intresse skall vika för det militära. Det har ju dessutom sedermera visat sig att detta fält icke kan komma till användning utan ytterst kostsamma anordningar av olika slag; det har talats om att man måste föra på en fyllnad av en hel massa grus på marken, man vet, såvitt jag förstår, i denna stund icke, hur man skall kunna hindra den svämlera som finnes i Fyrisån att svämma ut och underminera denna mark; nu ser jag visserligen i utskottsförslaget att man förutsätter att ekonomibyggnaderna skola få stå kvar och att det för lantbruksskolan skall beredas en körväg tvärs över flygfältet för att man skall komma till dessa byggnader och därigenom spara nya kostnader.

Jag menar, att riksdagens beslut 1925 var oriktigt och icke fotat på tillräckligt sakligt underlag. Jag skulle för min del helst önskat bifalla den kungl. propositionen vid årets riksdag, då man skulle fått bort detta hot mot Ultuna lantbruksskola, som här föreligger. Denna situation föreligger emellertid nu icke, och det finnes sålunda icke någon anledning att yrka bifall till den saken. Men jag vill förutskicka, då jag nu yrkar bifall till utskottets hemställan, den uppmaningen till Kungl. Maj:t, att man icke låter bara de militära synpunkterna bli avgörande vid denna frågas lösning, utan att man även tar hänsyn till berättigade civila krav, som icke få skjutas i bakgrunden.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Herr Sköld lägger här de militära myndigheterna till last, att de icke anlägga civila synpunkter. Jag tror att herr Sköld i detta avseende har fått detta alldeles om bakfoten. De militära myndigheterna kunna lika litet anlägga civila synpunkter som de civila myndigheterna kunna anlägga militära synpunkter, och det är sålunda i och för sig uteslutet att de militära myndigheterna här kunnat låta jordbrukssynpunkterna bli de avgörande. Det är de militära myndigheternas skyldighet att framlägga saken ur militär synpunkt, och sedan är det Kungl. Maj:ts skyldighet att låta deras yttranden komma andra myndigheter till del, för att vi skola få en allsidig prövning.

Herr **Sköld**: Jag har icke sagt att de militära myndigheterna skulle anlägga civila synpunkter, men jag har velat fästa uppmärksamheten på att man vid utredningsarbetet icke ansett att denna fråga borde underställas de civila myndigheterna.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Lindblad m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, biföll kammaren utskottets hemställan.

## § 19.

Ang.  
anslag till  
socialstyrelsen  
m. m.

Statsutskottets utlåtande, nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till socialstyrelsen m. m. jämte i ämnet väckta motioner föredrogs. Ordet begärdes därvid av

Herr Jansson i Edsbäcken, som yttrade: Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag kommer att upptaga kammarens tid högst två minuter.

Som herrarna behagade finna, har jag väckt en motion med begäran om avslag å den kungl. propositionen, i vad den avser kostnaden för den föreslagna kontrollen över bränsleförbrukningen vid värmeanläggningar inom vissa landstingens byggnader. Nu innebär detta förslag att socialstyrelsen skulle för detta ändamål disponera över ett belopp av endast 250 kronor. Det är ju sålunda ett ganska blygsamt belopp, och det vore ju i och för sig ingenting alls att tala om det. Men jag har begärt ordet för att få till protokollet antecknat, att jag befarar att inom en nära framtid detta anslag kommer att svälla ut högst betydligt, så att vi kanske få en ny byrå i socialstyrelsen just för detta ändamål organiserad med en mängd tjänstemän.

Jag har naturligtvis icke för avsikt att yrka bifall till min motion, ty detta skulle ju icke löna sig, när jag icke fått en enda reservant med mig i utskottet, men jag har velat uttala detta för att ha ryggen fri, när frågan kommer tillbaka med större krav på beaktande.

I detta anförande instämde herr *Petersson* i Lerbäcksbyn.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

## § 20.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till räntor å statsskulden m. m.;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för avbetalning å statsskulden;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till fonden för mötande av förluster å aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställning angående anslag för fortsatt uppehållande av en särskild polisbyrå för övervakande av här i riket vistande utlänningar; samt

bevillningsutskottets betänkande, nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

## § 21.

Å föredragningslistan var härefter uppfört bevillningsutskottets betänkande, nr 54, i anledning av väckt motion om upphävande av tullsatserna för obränt samt bränt eller rostat kaffe.

I en inom andra kammaren av herr *Herou m. fl.* väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 43, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta upphäva tullsatserna för de varuslag, som fölle under rubrikerna 155—156 a i gällande tulltaxa.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ang.  
anslag till  
socialstyrelsen  
m. m.  
(Forts.)

Ang.  
upphävande  
av tullsatserna  
för kaffe.

Ang.  
upphävrade  
av tullsatserna  
för kaffe.  
(Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Herou**: Herr talman! Jag skall inte bli så mångordig. Utskottet har av särskilda skäl behagat avstyrka vår motion. Det är ju klart att när utskottet icke alls kan se på den här frågan från samma synpunkter som vi motionärer, så kan det ju från sina utgångspunkter resonera på sätt det gjort.

Vi ha ju anvisat vissa utvägar för att kunna åstadkomma ett bifall till vår motion, utan att det statsfinansiella läget ändå skulle bli sämre. Vi ha sagt, att man skulle spara på anslagen under första huvudtiteln och anslagen under fjärde huvudtiteln; där finnes många gånger om den summa vi ha begärt. Men utskottet vill icke gå de vägarna, och icke heller är det någon av utskottets ledamöter, som vill gå den väg som en stor del reservanter uttalat sig för år 1924 i anledning av en liknande motion, då de sade att de hade den meningen, att finansplanen till ett kommande år borde uppgöras så, att kaffetullen kunde sänkas till det belopp som den hade före höjningen. Jag antar, att man frångått även den uppfattningen, och det förefaller mig således, som om vänstern i riksdagen alls icke hade lust att ställa kravet så bestämt som vi vilja göra, nämligen att fullt konsekvent gå in för vad vi lovat i det fallet. Då är det nödvändigt att säga sig, att, därest man icke gör besparingar så att man kan bifalla detta krav, så får man taga konsekvenserna av en höjning av de direkta skatterna i stället för att på en folkgrupp lägga indirekta skatter, vilka från arbetarpartiernas talesmän här i riksdagen tidigare ansetts alldeles obefogade och oriktiga.

Med hänvisning härtill och med hänvisning i övrigt till vår motion ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. väckta motionen.

Herr **Jönsson** i Boa: Herr talman! Såsom av utskottets betänkande framgår, skulle ett bottagande av kaffetullen betyda en avsevärd nedsättning av statsverkets inkomster, de senaste åren ungefär 16 miljoner kronor årligen. Det är således av statsfinansiella skäl som utskottet ansett sig böra avstyrka föreliggande motion, och jag ber att av de skäl som utskottet sålunda anfört få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kamraren bifallen.

## § 22.

Föredrogos vart för sig:

bankoutskottets utlåtande, nr 59, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om ett tillfälligt understöd åt eldaren E. A. Bäckströms änka; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillskott till dyrtidstillägg åt vissa lantmätare; och

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt föreståndare och lärare vid lantmannaskolor, lanthushållsskolor och lantbruksskolor.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.



## § 23.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Finland den 10 maj 1927 avslutad konvention rörande ordnandet av det samfällda laxfisket i Torne och Muonio älvar m. m. begärdes ordet av

*Ang. godkännande av en konvention rörande ordnandet av det samfällda laxfisket i Torne och Muonio älvar m. m.*

Herr Grapenson, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som kammaren nu går att handlägga, är historiskt sett mycket intressant. Gamla handlingar utvisa, att laxfisket i Torne älv allt sedan Gustav Vasas tid och kanske ännu längre tillbaka ofta varit föremål för den svenska statsmaktens åtgöranden. Frågan har också under århundraden i enastående grad fångat torneådalsbefolkningens intresse och uppmärksamhet och icke sällan vållat stridigheter såväl mellan de olika byalagen där uppe som emellan befolkningen i Tornedalen och den svenska statsmakten.

Av årets riksdagshandlingar framgår också, att detta ärende allttjämt är aktuellt i de trakter, som beröras av det föreliggande konventionsförslaget. Den gamla tvisten om äganderätten till detta ofta givande fiske har åter dykt upp, och de båda höga fördragsslutande parterna torde snart nog genom sina vederbörande undersåtar få erfara, att befolkningen icke är nöjd med vad som här föreslås och beslutas, även om man med synnerlig tillfredsställelse i konventionsakten konstaterar ett litet tillmötesgående av folkets önsknings i fråga om fiskerättens nyttjande, ett tillmötesgående, som dock är mera skenbart än verkligt.

Konventionen bygger på principen, att rätten till laxfisket i Torne älv är uteslutande en kronans tillhörighet. Befolkningen vill ingalunda fränkänna kronan all rätt till ifrågavarande fiske, men med stöd av såväl gammal hävd som en del åldriga handlingar framhäver man där uppe med stor bestämdhet, att jämväl befolkningen äger *en del* i fisket. Man betraktar ofta tillståndet efter år 1891, då svenska och ryska kronan gemensamt förklarade sig som ensam ägare till laxfisket i gränsälven, som en kränkning av befolkningens gamla, lagliga rättigheter, och alla skäl föreligga till antagandet att vederbörande staters jämväl nu bekräftade avsikt att även i fortsättningen enbart för kronans räkning disponera detta fiske allt framgent kommer att kännas som ett öppet sår i många torneådalingars sinnen.

Det hade enligt min uppfattning varit lyckligt, om denna tvistefråga kunnat lösas på ett sätt, som i högre grad än vad nu är fallet hade tillfredsställt befolkningen. Den år 1891 eller måhända rättare 1897, såsom det vill synas, en smula bryskt fastslagna principen om kronans uteslutande rätt till laxfisket i Torne älv torde ha föranlett, att man å statens sida måhända allt för litet känt sig förpliktad att taga hänsyn till befolkningens önsknings i frågan.

Jag kan icke, herr talman, på ärendets nuvarande ståndpunkt — det har ju bl. a. så sent blivit framlagt på riksdagens bord — framställa något yrkande, men jag har dock såsom representant för denna gränsbygd och jämväl från barn- domen förtrogen med torneådalsfolkets syn på denna tvistefråga velat anföra detta till protokollet i hopp om att man snarast möjligt måtte finna utvägar till en bättre samförståndslösning i ärendet än vad nu synes vara fallet, viktigt som det därjämte är, att denna avlägset och nordligt boende del av landets befolkning icke allt för mycket genom statens åtgöranden kringskäres i ortens ingalunda rikliga utkomstmöjligheter.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

## § 24.

Slutligen föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att utfärda vissa föreskrifter rörande fisket inom Torne älvs fiskeområde;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och staden Ystad i vad rör nedskrivning av statens domäners fond; och

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förläggning av 1:a flygkåren till Västerås m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

## § 25.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde nästkommande fredag ämnade besvara herr Samuelssons interpellation angående pensionering av banarbetare och omlastare vid statens järnvägar.

## § 26.

Till bordläggning anmälades:

första särskilda utskottets memorial:

nr 7, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första särskilda utskottets utlåtande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kommunalskattelag m. m. jämte i ärendet väckta motioner;

nr 8, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första särskilda utskottets utlåtande nr 2 i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 146 med förslag till lag om ändrad lydelse av 19, 20 och 21 §§ i lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning, nr 203 med förslag till lag om ändrad lydelse av §§ 15 och 35 i förordningen den 21 mars 1862 (nr 15) om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd m. m., och nr 207 med förslag till lag om ändring i lagen den 16 oktober 1908 (nr 110, sid. 1) angående lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning m. m.;

nr 9, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första särskilda utskottets utlåtande nr 3 i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 197 med förslag till lag om ändring i 6, 59 och 83 §§ lagen den 23 oktober 1891 (nr 68, sid. 1) angående väghållningsbesvärets utgörande på landet och nr 206 med förslag till förordning om ändrad lydelse av 52 § i stadgan den 22 juni 1911 (nr 63) om skjutsväsendet jämte i förstnämnda ärende väckta motioner;

nr 10, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första särskilda utskottets utlåtande nr 4 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 202 med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet m. m.;

nr 11, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första särskilda utskottets utlåtande nr 5 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 238 med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 6 och 12 §§ handelsbalken m. m.;

nr 12, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande första särskilda utskottets utlåtande nr 6 i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse angående förslag till formulär för deklarationsblanketter; och  
nr 13, angående arvode åt dess sekreterare m. fl.

## § 27.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.17 på natten.

In fidem  
*Per Cronvall.*

---